

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра математики та економіки

«До захисту допускаю»
завідувач кафедри математики
та економіки

_____ Тарас ВІЙЧУК
«__» _____ 2024 р.

ПРОГНОЗУВАННЯ ДИСБАЛАНСІВ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Спеціальність 073 Менеджмент

Магістерська робота
на здобуття кваліфікації – магістр менеджменту за спеціалізацією
«Менеджмент інноваційної діяльності»

Автор роботи –
Кириленко Олександр Сергійович

(підпис)

Науковий керівник –
кандидат економічних наук, доцент
Квасній Любов Григорівна

(підпис)

Дрогобич, 2024

Захист магістерської роботи

Тема: Прогнозування дисбалансів фондового ринку України

(тема роботи)

Оцінка за стобальною шкалою: _____

Оцінка за національною чотирибальною шкалою: _____

Коротка мотивація оцінки захисту:

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

_____	Голова ЕК	_____	_____
дата		підпис	прізвище, ім'я
	Секретар ЕК	_____	_____
		підпис	прізвище, ім'я

АНОТАЦІЯ

Кириленко О. С. Прогнозування дисбалансів фондового ринку України. –

Рукопис.

У магістерському дослідженні обґрунтовано сутність фондового ринку та визначення дисбалансів на фондовому ринку та їх вплив на економіку. Автором детально описано історію виникнення фондового ринку.

Значну увагу приділено дослідженню коливань фондового ринку та цін на акції і характеристиці особливостей функціонування фондового ринку в Україні.

За результатами дослідження надано рекомендації щодо перспективних напрямів модернізації та розвитку фондового ринку в плані орієнтованості на довгострокові перспективи фінансових інструментів та прогнозування впливу дисбалансів українського фондового ринку на економічний розвиток країни з урахуванням схем тіньової економіки та війни в Україні.

Ключові слова: фондовий ринок, коливання фондового ринку, ціни на акції, дисбаланси на фондовому ринку, чинник війни в Україні, тіньова економіка, банківське фінансування.

ANNOTATION

Kirylenko O. S. Forecasting imbalances in the stock market of Ukraine. – Manuscript.

The master's research substantiates the essence of the stock market and the definition of imbalances in the stock market and their impact on the economy. The author describes in detail the history of the stock market.

Considerable attention is paid to the study of fluctuations in the stock market and share prices and the characteristics of the features of the functioning of the stock market in Ukraine.

Based on the results of the study, recommendations were made regarding prospective directions for the modernization and development of the stock market in terms of orientation to the long-term prospects of financial instruments and forecasting the impact of imbalances in the Ukrainian stock market on the economic development of the country, taking into account the schemes of the shadow economy and the war in Ukraine.

Key words: stock market, stock market fluctuations, share prices, stock market imbalances, war factor in Ukraine, shadow economy, bank financing.

Зміст

Перелік скорочень.....	6
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ.....	10
1.1. Сутність фондового ринку	10
1.2. Визначення дисбалансів на фондовому ринку та їх вплив на економіку.....	17
1.3. Історія виникнення фондового ринку	20
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	25
2.1. Дослідження коливань фондового ринку та цін на акції	25
2.2. Особливості функціонування фондового ринку в Україні	32
2.3. Фактори, що визначають ціну певної акції	39
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ.....	45
3.1. Орієнтованість на довгострокові перспективи фінансових інструментів...	45
3.2. Прогнозування впливу дисбалансів українського фондового ринку на економічний розвиток країни з урахуванням схем тіньової економіки.....	51
3.3. Основні напрями модернізації фондового ринку.....	55
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	72

Перелік умовних скорочень

ЄС – європейський Союз;

НБУ – Національний банк України;

НКЦПФР – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку,

МФ – Міністерство фінансів України;

ФГВФО – Фонд гарантування вкладів;

МСП – малий і середній бізнес;

NYSE – Нью-Йоркська фондова біржа;

IOSCO – Міжнародної організації комісій з цінних паперів;

ВСТУП

Актуальність теми. Незважаючи на зусилля після фінансової кризи, економіки більшості країн-членів ЄС все ще більше покладаються на банківське фінансування, ніж на фінансування ринку капіталу (наприклад, приватний капітал, венчурний капітал, облігації). На сьогодні фондовий ринок в Україні знаходиться на етапі становлення і значно відстає у розвитку від фондових ринків розвинутих країн світу. Тому надзвичайної актуальності набирає дослідження умов, особливостей та тенденцій розвитку вітчизняного фондового ринку та його інфраструктури. МСП в Європі обирають порівняно дешевше банківське фінансування, що дозволяє їм зберегти у повній мірі свою власність.

Важливим чинником є традиції та культура, про що свідчить національна перевага (тобто тенденція інвестувати більшу частину портфеля в активи у власній країні). Додатковими перешкодами, які обмежують попит інвесторів на інструменти фондового ринку, є відсутність легкодоступної інформації про бізнес та недостатній рівень фінансової грамотності населення.

Суть проблеми полягає у складнощах фондового ринку, що є частиною фінансового ринку, і може бути недоступним для великої кількості осіб. Враховуючи те, що протягом останніх років український фондовий ринок значно розширив свій інструментарій дій, структура торгів цінними паперами акцентує зростання сегменту боргових зобов'язань та скорочення питомої ваги ринку пайових інструментів.

У цьому зв'язку, дослідженню існуючих проблем і перспектив розвитку фондового ринку України присвячені наукові праці науковців-економістів, а саме: С.Безвух, О.Васильєва, Л. Добриніної, О. Третьякової, Н.Танклевської, О. Стефурак, Н. Вітюк, Н. Левус, І. Лютого, Л. Петик та ін. Проте залишається актуальним і досі питання вирішення проблем, що стримують формування ефективно діючого фондового ринку в Україні та розробки шляхів його розвитку.

Метою магістерської роботи є дослідження сучасного стану фондового ринку, визначення основних проблем, що гальмують формування ефективно функціонуючого фондового ринку в Україні та визначення перспектив подальшого його розвитку.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування фондового ринку.

Предметом дослідження виступає фондовий ринок України.

З метою досягнення поставленої мети в роботі вирішено наступні **завдання:**

- з'ясувати сутність поняття фондового ринку;
- охарактеризувати основні функції фондового ринку;
- охарактеризувати роль Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- визначити історію виникнення фондового ринку та Союз ринків капіталу;
- дослідити коливання фондового ринку та цін на акції;
- проаналізувати особливості формування і функціонування фондового ринку в Україні;
- проведено аналіз масштабів та особливостей дисбалансів українського фондового ринку за макроекономічними показниками країни щодо схем тіньової економіки з використанням економетричних панельних моделей даних;
- запропонувати основні напрями модернізації фондового ринку.

Методи дослідження. Під час проведених досліджень були використані загальнонаукові методи аналізу та синтезу, а також порівняльний аналіз, узагальнення, систематизація та групування даних, економіко-математичний інструментарій, зокрема методи прогнозування розвитку національних інститутів фондового ринку, їх класифікація. Дослідження має теоретичну та методичну базу, що ґрунтується на загальних принципах економічної теорії, фінансів, грошей та кредиту, а також на результаті наукових праць видатних економістів, присвячених аспектам функціонування фондового ринку та

діяльності банків на ньому. В процесі дослідження було застосовано єдиний методичний підхід, включаючи методи переходу від конкретного до абстрактного, індукції та дедукції, порівняння, аналізу та синтезу, а також графічний аналіз.

Наукова цінність роботи полягає в можливості використання зроблених в роботі висновків і проведеного аналізу для подальшого дослідження фондового ринку України і вирішення проблем для підвищення ефективності його функціонування та розвитку.

Апробація результатів роботи. Результати наукового дослідження обговорювались на науково-практичній конференції «Захист від недобросовісної конкуренції в умовах євроінтеграції та цифрової трансформації». (Київ, 31 травня 2024).

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Робота містить 4 рисунки та 4 таблиці. Список використаних джерел складає 49 найменувань. Робота оформлена на 75 аркушах.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ

1.1. Сутність фондового ринку та його функції

Фондовий ринок - це платформа, на якій здійснюється купівля та продаж цінних паперів, таких як акції, облігації, паї і фонди. Сутність фондового ринку полягає в тому, що він є механізмом, який дозволяє компаніям залучати капітал для розвитку та розширення бізнесу, а інвесторам - здійснювати інвестиції з метою отримання прибутку. На фондовому ринку цінні папери торгуються за визначеними правилами та процедурами, що регулюються відповідними органами інспекції та регулювання ринку. Фондовий ринок відіграє важливу роль у функціонуванні економіки, забезпечуючи доступність капіталу для компаній та сприяючи формуванню цінних паперів згідно з потребами інвесторів.

До сутності фондового ринку також належить його роль у визначенні цін цінних паперів на основі попиту та пропозиції. Фондовий ринок також слугує індикатором економічного стану країни, оскільки його рухи можуть відображати загальний настрій інвесторів та стан фінансових ринків. Крім того, фондовий ринок є важливим джерелом інформації для інвесторів, які використовують його дані для прийняття рішень щодо своїх інвестиційних портфелів. Узагальнюючи, сутність фондового ринку полягає в його ролі як механізму для збереження та розподілу капіталу, визначення цін на цінні папери та надання інформації для інвесторів.

Фондові ринки є життєво важливими компонентами вільної ринкової економіки, оскільки вони надають демократизований доступ до торгівлі та обміну капіталом для інвесторів усіх видів. Вони виконують кілька функцій на ринках, включаючи ефективне виявлення цін і ефективну торгівлю.

Фондовий ринок регулюється Комісією з цінних паперів і бірж та місцевими регулюючими органами.

Фондовий ринок – це місце, де покупець і продавець публічно торгують акціями чи іншими цінними паперами – можливо, ви вже зрозуміли, що ми продовжуємо подорожувати світом фінансів, розповідаючи про фондовий ринок та пов'язані з ним проблеми.[4]

«Фондовий ринок» або «Фондова біржа» має різноманітні визначення, а саме:

- Поєднання угод у певному місці;
- Група трейдерів, які регулярно зустрічаються в одному місці, щоб торгувати один з одним (у фразі: «переповнена біржа»);
- Конкретне місце, де збираються трейдери («Нью-Йоркська фондова біржа на Уолл-стріт»);

Отже, фондовий ринок сприяє контакту попиту і пропозиції, так само, як це зазвичай відбувається на ринку або на виставках-продажах. Між ними є лише три відмінності:

- Учасники фондового ринку – це люди, які йдуть/виходять на ринок/виставки-продажі з різних міст чи країн один або навіть кілька разів, і зосереджені на біржі постійних користувачів;
- Ринок досить різноманітний щодо представленого на ньому реального товару та його якості. На товарній чи фондовій біржі реального товару як такого немає. Товари зберігаються на складах, а на біржі котируються лише їх характеристики;
- Ринок час від часу зближує попит і пропозицію, тоді як фондовий ринок сприяє їх постійній взаємодії;

Фондовий ринок виконує різноманітні функції, які є ключовими для ефективного функціонування фінансової системи та розвитку економіки. Основні функції фондового ринку представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Основні функції фондового ринку:

Функція	Опис
Мобілізація капіталу	Забезпечення залучення капіталу для фінансування підприємств та розвитку економіки.
Цінова формування	Визначення реальної вартості активів та визначення цін на фінансові інструменти.
Ліквідність	Забезпечення можливості швидкої купівлі та продажу цінних паперів без значних втрат вартості.
Зниження ризиків	Розподіл ризиків між інвесторами шляхом диверсифікації портфелів інвестицій.
Забезпечення прозорості	Надання інформації про діяльність компаній та ринкові умови для прийняття обізнаних рішень.
Стимулювання економічного розвитку	Забезпечення можливості інвестування капіталу у перспективні проекти та інновації.

Основною функцією фондових ринків є об'єднання покупців і продавців, щоб вони могли почати переговори щодо біржової торгівлі. При визначенні цін діє принцип аукціону.[7]

Покупець в більшості випадків хоче заплатити якомога менше. Тому біржовий маклер, незалежно від того, чи купує він собі, якщо він працює у великій компанії, робить пропозицію – називає суму, яку він заплатить в акціях, які котируються на біржі. Мовою фінансистів це «найкраща пропозиція».

У цей момент продавець хоче продати цінні папери якомога дорожче. Власник акцій, або брокер, робить зустрічний крок і, в порівнянні, знижує ціну продажу. На фондовому ринку це «не найкраща пропозиція».

Різниця між найкращою пропозицією та не найкращою пропозицією називається Spread: обидві сторони змінюють першу ціну, продавець зменшує, покупець збільшує, і, нарешті, обидві сторони домовляються про прийнятну суму.

Роздрібний або приватний інвестор – це людина, яка купує або продає окремі акції, з брокерського рахунку.

Біржовий брокер - це зареєстрований представник, який отримав спеціальну освіту і склав ліцензійний іспит. Він може купувати або продавати цінні папери від імені інвестора. Відповідно, він співпрацює з брокерською компанією та діє відповідно до її інтересів

Менеджер портфеля керує портфелем різних компаній або інвесторів від їх імені, веде переговори на фондовій біржі, продає або купує цінні папери від їх імені.

Інвестиційний банкір допомагає компаніям розміщувати акції на фондовій біржі

Фондовий ринок не обмежується покупцями і продавцями. Торгівлю забезпечують представники різних професій. наприклад:

- Керівник брокерсько-дилерської компанії, яка володіє портфелем акцій і готова продати цінні папери інвестору
- Агент - своєрідний посередник, який з'єднує інвесторів, які бажають купити і продати.
- Guardian - надає інвестору всю інформацію про акції - ціну, ризики, історію зростання або зниження вартості тощо.

Торгівля на біржі схожа на аукціон. Потенційний покупець називає максимальну суму, яку він може заплатити. На аукціоні – це стартова ціна лота. Потенційний продавець встановлює мінімальний поріг, з якого починається торгівля, такий же, як і пропозиція аукціону. Як тільки найкраща пропозиція (BID), встановлена Покупцем, зрівняється з «Кращою пропозицією» (ASK), встановленою Продавцем, акція торгується. Американська фондова біржа включає 13 фондових бірж. Дві найвідоміші з них знаходяться в Нью-Йорку - Нью-Йоркська фондова біржа і Nasdaq.[11]

Фондовий ринок - це складна організаційна структура, але його концепція є вкрай простою. У ролі оператора ринку він забезпечує полегшення руху грошових потоків між двома основними групами учасників: інвесторами, які мають капітал і шукають можливостей для його інвестування та примноження, і емітентами акцій, які потребують капіталу для розвитку свого бізнесу.

Трансакція на фондовому ринку передбачає два основних потоки між покупцем і продавцем: переказ грошей і передачу фінансових інструментів, що відбувається через трансфер нового власника в реєстрі акціонерів. Виконання та завершення операції зазвичай відбувається протягом двох робочих днів після здійснення операції, відоме як інтервал T+2. Це означає, що на другий робочий день після трансакції покупець отримує куплені інструменти у своєму портфелі, а гроші, одержані за продані інструменти, передаються продавцю. У цьому контексті фондовий ринок виконує ключову роль у забезпеченні ефективного обігу капіталу та фінансових інструментів. Завдяки стандартизації та автоматизації процесів, трансакції можуть відбуватися швидко і безпечно, що забезпечує високу ліквідність на ринку. Цей механізм дозволяє інвесторам легко здійснювати купівлю та продаж цінних паперів, що сприяє формуванню цінових трендів та ефективному визначенню ринкових цін.

Фондовий ринок є механізмом, який забезпечує інвесторам доступ до різноманітних інвестиційних можливостей. Широкий спектр цінних паперів, доступних на ринку, дозволяє інвесторам диверсифікувати свої портфелі та зменшувати ризики. Крім того, фондовий ринок може служити індикатором стану економіки, адже рухи на ринку часто відображають загальний настрій інвесторів та стан фінансових ринків.

Фондовий ринок відіграє важливу роль у функціонуванні фінансової системи та розвитку економіки, сприяючи ефективному обігу капіталу та забезпечуючи інвесторам доступ до інвестиційних можливостей.

Фактично, терміни «первинний ринок» і «вторинний ринок» відносяться до двох різних аспектів функціонування фондового ринку. На первинному ринку цінні папери купуються безпосередньо у емітента. На вторинному ринку (Нью-Йоркська фондова біржа (NYSE), Nasdaq та всі основні біржі по всьому світу) інвестори торгують між собою раніше випущеними цінними паперами без участі компаній-емітентів.

На боргових ринках, хоча облігація гарантовано виплатить її власнику повну номінальну вартість під час погашення, ця дата часто проходить через

багато років. Натомість власники облігацій можуть продавати облігації на вторинному ринку з одержаним прибутком, якщо процентні ставки знизилися з моменту випуску їхньої облігації, що робить її ціннішою для інших інвесторів через відносно вищу купонну ставку.

Вторинний ринок розділяють на спеціалізовані категорії:[29]

Аукціонні ринки

На аукціонному ринку всі особи та установи, які хочуть торгувати цінними паперами, збираються в одній області та оголошують ціни, за якими вони готові купувати та продавати. Вони називаються цінами пропозиції та продажу. Ідея полягає в тому, що ефективний ринок має переважати, об'єднавши всі сторони та дозволивши їм публічно оголошувати свої ціни.

Таким чином, теоретично, не потрібно шукати найкращу ціну товару, оскільки зближення покупців і продавців призведе до формування взаємовигідних цін. Найкращим прикладом аукціонного ринку є Нью-Йоркська фондова біржа (NYSE).

Дилерські ринки

Навпаки, дилерський ринок не вимагає від сторін зближення в центрі. Швидше, учасники ринку приєднуються через електронні мережі. Дилери проводять інвентаризацію цінних паперів, а потім готові купити або продати з учасниками ринку. Ці дилери отримують прибуток за рахунок спреда між цінами, за якими вони купують і продають цінні папери.

Прикладом дилерського ринку є Nasdaq, на якому дилери, відомі як маркет-мейкери, пропонують тверді ціни пропозиції та пропозиції, за якими вони готові купувати та продавати цінний папір. Теорія полягає в тому, що конкуренція між дилерами забезпечить найкращу можливу ціну для інвесторів.

Так звані «третій» і «четвертий» ринки стосуються угод між брокерами-дилерами та установами через позабіржові електронні мережі і тому не мають такого значення для індивідуальних інвесторів.

Позабіржовий ринок

Ринок дилерів називають позабіржовим (ОТС) ринком. Спочатку цей термін означав відносно неорганізовану систему, де торгівля відбувалася не в фізичному місці, як ми описували вище, а через дилерські мережі. Цей термін, швидше за все, походить від торгівлі за межами Уолл-стріт, яка процвітала під час 1920-х років, коли акції продавалися «без рецепта» в біржових магазинах. Іншими словами, акції не котирувалися на фондовій біржі, вони були «незареєстровані».

Проте з часом значення ОТС стало змінюватися. Nasdaq був створений у 1971 році Національною асоціацією торговців цінними паперами (NASD) для забезпечення ліквідності компаніям, які торгували через дилерські мережі.³ У той час було введено кілька правил щодо позабіржової торгівлі акціями, що NASD прагнув покращити. Оскільки Nasdaq з часом еволюціонував, щоб перетворитися на основну біржу, значення позабіржової торгівлі стало більш нечітким.

У наш час термін «позабіржовий» ринок зазвичай відноситься до акцій, які не торгуються на фондовій біржі, наприклад, Nasdaq, NYSE або American Stock Exchange (AMEX). Це означає, що акції торгуються або на безбіржовій дошці оголошень (OTCBV), або на рожевих аркушах. Жодна з цих мереж не є обміном; насправді вони описують себе як постачальників інформації про ціни на цінні папери. OTCBV і компанії з рожевими листами мають набагато менше правил, яких слід дотримуватися, ніж ті, що торгують акціями на фондовій біржі. Більшість цінних паперів, які торгуються таким чином, є акціями пенсі або від дуже малих компаній.[30]

Терміни «третій» і «четвертий» ринки не стосуються індивідуальних інвесторів, оскільки вони передбачають значні обсяги акцій, які здійснюються за угодою між брокерами-дилерами та великими установами через позабіржові електронні мережі. На цих ринках торговельні операції відбуваються зазвичай безпосередньо між фінансовими посередниками, такими як інвестиційні банки, інституціональні інвестори та інші фінансові установи, за допомогою

спеціалізованих платформ або електронних систем обміну. Основна мета цих ринків - забезпечення ліквідності та можливості швидкого виконання великих торговельних операцій без впливу на ринкові ціни, які можуть виникнути при торгівлі на біржі.

1.2. Визначення дисбалансів на фондовому ринку та їх вплив на економіку

Дисбаланси на фондовому ринку відображають непропорційне розподіл активів, попиту або пропозиції, що може виникати через різні фактори. Це може включати нерівноважність у вартості акцій, обсягах торгів, дивідендах, а також між різними групами акцій чи секторами економіки. Дисбаланси також можуть створюватися через нерівновагу у взаємодії між попитом та пропозицією, а також через нерівномірність інформації, доступу до ресурсів або впливу різних учасників ринку.

Таблиця 1.2

Вплив дисбалансів фондового ринку на економіку

Вплив	Опис
Фінансова стабільність	Періодичні коливання на фондовому ринку можуть призвести до нестабільності в фінансовій системі.
Витрати на капітал	Великі коливання можуть зробити вартість капіталу непередбачуваною, що призводить до затримок у реалізації проектів розвитку.
Споживча довіра і витрати	Втрати на ринку можуть підірвати довіру споживачів і призвести до зменшення споживчих витрат.
Вартість капіталу для компаній	Значні коливання можуть вплинути на здатність компаній приваблювати інвестиції та розвиватися.
Пенсійні та інвестиційні фонди	Дефіцити на ринку можуть впливати на доходність пенсійних та інвестиційних фондів, порушуючи фінансові плани людей.

Дисбаланси на фондовому ринку можуть спричинити фінансову нестабільність, що має потенційно широкий вплив на економіку в цілому. Вони можуть призвести до коливань у цінах активів, що створює ризики для інвесторів і фінансових інституцій.

Дисбаланси можуть призвести до різких змін у вартості активів, що може вплинути на балансові позиції компаній, фінансову стабільність та споживчу активність.

Нестабільність на фондовому ринку може вплинути на рішення щодо інвестицій, зокрема, може призвести до зменшення інвестиційної активності, що негативно вплине на економічний зріст та розвиток. Довгострокові дисбаланси на фондовому ринку можуть мати серйозні наслідки для економіки, включаючи загрозу фінансової стабільності, зниження виробництва та зростання безробіття.

Надмірні дисбаланси на фондовому ринку можуть стати катастрофічними, коли вони створюють підґрунтя для системних криз. Такі кризи можуть мати глибокий вплив на фінансову систему в цілому, спричиняючи збої в роботі банків, зниження кредитної активності та загрозу стабільності національної валюти.

Дисбаланси можуть впливати на психологію учасників ринку, створюючи атмосферу нестабільності та невизначеності. Це може призвести до паніки, перекидання масових продажів активів та подальшого загострення дисбалансів.

Нестабільність на фондовому ринку може також призвести до втрати довіри споживачів та інвесторів до фінансової системи. Це може негативно позначитися на споживчій активності та інвестиційному кліматі в цілому. Для мінімізації ризиків, пов'язаних з дисбалансами на фондовому ринку, необхідне ефективне регулювання та нагляд за ринком. Регуляторні органи повинні вживати заходів для запобігання надмірній волатильності та ризикам системних криз.

Важливим елементом управління дисбалансами на фондовому ринку є систематичний аналіз та прогнозування. Ретельне вивчення ринкових тенденцій, виявлення фундаментальних та технічних факторів, що впливають на ринок, дозволяє заздалегідь виявити можливі дисбаланси та приймати вчасні заходи для їх управління.

В цілому, дисбаланси на фондовому ринку можуть мати серйозний вплив на економіку, тому важливо розуміти їх природу, виявляти їх заздалегідь та приймати ефективні заходи для управління ризиками, що вони створюють.

Отже, важливо вивчати та прогнозувати дисбаланси на фондовому ринку для забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи, що в свою чергу сприятиме сталому економічному зростанню та розвитку.

На фондовому ринку видаються ліцензії на проведення таких видів діяльності:[35]

- Діяльність з торгівлі цінними паперами – є винятковою діяльністю, крім окремих випадків, які передбачені діючими законами та банками.

Професійна діяльність включає наступні ліцензії:

- на проведення брокерської діяльності;
- на проведення дилерської діяльності;
- на проведення андеррайтингу;

-Діяльність з управління активами інституційного інвестора здійснюється за оплату за відповідною угодою.

- Діяльність з управління іпотечним покриттям виконується керуючим за певну винагороду відповідно до договору про управління іпотекою.

- Торгова діяльність на фондовому ринку може включати клірингову та розрахункову діяльність.

Стратегія - 2025 складає наступні стратегічні напрями:[43]

- фінансова стабільність,
- мікроекономічний розвиток,
- фінансова інклюзія,
- розвиток фінансових ринків
- інноваційний розвиток.

Кожна сфера містить стратегічні цілі та показники їх реалізації.

Протягом наступних п'яти років робота Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку у напрямку забезпечення та впровадження реформ

буде базуватися на втіленні заходів цієї Стратегії. Зокрема, Стратегія-2025 передбачає наступні дії для розвитку ринків капіталу:

- впровадження нових та розвиток існуючих фінансових інструментів та механізмів сек'юритизації фінансових та інших активів як умов для подальшого розвитку фінансового сектору та забезпечення припливу інвестицій в економіку країни;
- забезпечення реалізації державного регулювання фондового ринку на належному рівні відповідно до міжнародних стандартів, зокрема, вимог європейських актів та стандартів Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO), включаючи необхідність підвищення інституційної фінансова незалежність українського регулятора фондового ринку;
- реформування інфраструктури ринків капіталу, зокрема, модернізація, консолідація та розвиток біржової, розрахункової та клірингової інфраструктури організованих товарних ринків та ринків капіталу, забезпечення удосконалення інституту посередників фінансового сектору та рейтингових агентств відповідно до європейських вимог;
- покращення корпоративного управління.

1.3. Історія виникнення фондового ринку

Історія виникнення фондового ринку має глибокі корені, які сягають далеко в минуле. Однак, основні кроки у розвитку сучасного фондового ринку можна відстежити до епохи Ренесансу та пізнішого періоду.

1.Ранні форми торгівлі акціями: Вже в середньовіччі та епоху Великих географічних відкриттів були випадки торгівлі акціями, які можна розглядати як прародину сучасного фондового ринку. Наприклад, голландська компанія Dutch East India Company (VOC), заснована в 1602 році, видавала акції та облігації для фінансування своїх мандрів та торгових експедицій.

2.Формування перших бірж: У XVII столітті в Нідерландах виникли перші організовані торговельні майданчики, такі як Амстердамська фондова

біржа, де трейдери могли купувати та продавати акції публічних компаній. Це стало поштовхом до розвитку фондових ринків у різних країнах Європи.

3.Формалізація та регулювання: У XVIII-XIX століттях було створено більше фондових бірж, а також урядові агентства по контролю за фінансовими ринками. Наприклад, у 1792 році в США було засновано Нью-Йоркську фондову біржу (NYSE). Поступово були введені правила і стандарти торгівлі, а також механізми захисту інвесторів.

4.Розвиток технологій та глобалізація: У XX столітті розвиток технологій, зокрема комп'ютерів та Інтернету, значно полегшив торгівлю цінними паперами. Відбувся різкий розвиток електронних торгових платформ та алгоритмічної торгівлі. Крім того, глобалізація дозволила інвесторам доступатися до фондових ринків різних країн.

5.Сучасні тренди та інновації: У сучасному світі фондові ринки продовжують еволюціонувати. З'явилися нові інвестиційні продукти, такі як ексхенж-трейдовані фонди (ETF), а також нові технології, наприклад блокчейн, які можуть змінити способи торгівлі та ведення реєстрів цінних паперів.

5.Фінансові кризи та реформи: Протягом історії фондового ринку відбувалися різні фінансові кризи, які викликали необхідність реформ та змін у регулюванні. Наприклад, Велика депресія 1929 року призвела до прийняття закону "Про цінні папери" (Securities Act) та "Закону про фондові товариства" (Investment Company Act) в США, які мали на меті запобігти подібним кризам у майбутньому.

6.Розширення ринкових можливостей: З розвитком фондового ринку з'явилися нові інструменти та можливості для інвесторів. Наприклад, поява похідних фінансових інструментів, таких як опціони та ф'ючерси, дозволила інвесторам здійснювати операції зі збереженням капіталу та зменшенням ризику.

7.Регіональний та глобальний розвиток: Фондові ринки стали ключовими елементами фінансової інфраструктури не лише окремих країн, а й регіональних та глобальних економічних систем. Сьогодні існують фондові

біржі та ринки в усіх куточках світу, які сприяють інвестуванню та забезпечують ліквідність фінансових активів.

8.Інновації в технологіях торгівлі: Впровадження новітніх технологій, таких як електронна торгівля, алгоритмічна торгівля та штучний інтелект, значно прискорили та автоматизували процеси торгівлі на фондовому ринку. Це дозволяє інвесторам здійснювати операції швидше та ефективніше.

9.Сучасні виклики та перспективи: Сьогодні фондовий ринок стикається з різними викликами, такими як фінансова нестабільність, регуляторні зміни та вплив глобальних подій, таких як пандемія COVID-19. Проте з розвитком нових технологій та стратегій управління ризиками фондовий ринок залишається ключовим інструментом для залучення капіталу та забезпечення фінансової стабільності та розвитку економіки.

Історія фондового ринку відображає розвиток фінансової системи та зміни в економіці та суспільстві загалом. Він відігравав і продовжує відігравати ключову роль у забезпеченні доступу до капіталу для компаній та залученні інвесторів для розвитку різних галузей економіки.

Сьогодні ринкова вартість бірж перевищує 89 трлн доларів. Більшість американських компаній представлені на біржах. Так звані фондові біржі. Торгуються акції та цінні папери публічних компаній. Розміщення власних акцій на біржі відкриває для компаній шлях до залучення інвестицій та розвитку власного бізнесу. Зокрема, таким чином компанії можуть перетворити інвесторів на акціонерів/партнерів і отримувати натомість дохід. Щоб вийти на фондову біржу, компанії повинні відповідати певним стандартам, щоб отримати акції стабільної компанії в руки покупця.[31]

Ціна акцій компанії здебільшого визначається очікуваннями інвесторів щодо її діяльності та фінансовими даними компанії. Чим прибутковіша компанія, тим більш цінні її акції. Відповідно, від продажу або купівлі однієї частки,Інвестор може залучити більше капіталу. Джерелом доходу біржі є членські та комісійні доходи.

10 найбільших фондових бірж світу займають 78,8% загального ринку. На дві найбільші фондові біржі - NYSE і Nasdaq - припадає майже половина всього ринку - 46%.

Союз ринків капіталу (CMU) – це план створення єдиного ринку капіталу. Мета полягає в тому, щоб гроші – інвестиції та заощадження – надходили через ЄС, щоб вони могли приносити користь споживачам, інвесторам та компаніям, незалежно від того, де вони знаходяться.

Європейська комісія опублікувала від 2021 року список індикаторів, які допомагають відстежувати розвиток ринків капіталу та вимірювати прогрес, досягнутий політикою Союзу ринків капіталу (CMU) ЄС.

Фондовий ринок дозволяє інвесторам та банківським установам торгувати саме акціями публічно або приватно. Акції – це фінансові інструменти, які представляють часткову власність компанії. Випуск акцій широко використовується компаніями як засіб залучення капіталу. Усередині самого фондового ринку є первинний і вторинний ринки, які торгують між банками, які андеррайтингують акції, і державними інвесторами, які торгують акціями відповідно.[30]

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку відіграє важливу роль у регулюванні та нагляді за фондовим ринком України. Згідно з Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності", Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку відповідає за регулювання та контроль за діяльністю учасників фондового ринку.

Ця комісія здійснює регуляторну діяльність у відповідності з встановленими законодавчими актами та стандартами, спрямованими на забезпечення стабільності, прозорості та правової впорядкованості на фондовому ринку. Вона приймає рішення щодо реєстрації емісій цінних паперів, ліцензування фондових посередників та інших суб'єктів ринку, надає дозволи на проведення різних операцій та контролює дотримання нормативно-правових вимог учасниками ринку.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку відіграє ключову роль у розвитку та регулюванні фінансового ринку України. Ця організація здійснює нагляд та контроль за діяльністю учасників ринку, включаючи брокерські та дилерські компанії, емітентів цінних паперів та фондових бірж. Її завдання включають забезпечення прозорості та довіри на ринку, захист прав та інтересів інвесторів, а також забезпечення відповідності фінансових установ законодавству та регуляціям. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату в Україні та сприяє розвитку фінансової системи країни.

РОЗДІЛ 2.

ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Дослідження коливань фондового ринку

Фінансові ринки зазнають постійних змін. У цьому зв'язку притаманними є значні зміни і на фондовому ринку який вважається основною складовою фінансових ринків. Така непередбачувана поведінка на фінансових ринках може викликати занепокоєння у тих, хто хоче спробувати інвестувати або почати це робити. Нами встановлено що як би ретельно не обирати інвестицію, немає гарантії, що її ціна не впаде через тиждень або місяць.

Коли ціна падає, вартість інвестиційних коштів також зменшується. Хоча інвестиційні фахівці та більш досвідчені інвестори закликають вас ігнорувати короткострокові коливання ринку, це не завжди легко. Однак, розуміючи, від чого залежить поведінка фінансових ринків, нами досліджено що саме визначає поведінку фінансових ринків та ціни на акції?

На сьогоднішній день фондовий ринок України використовує різноманітні фінансові інструменти, такі як акції, казначейські зобов'язання, державні і муніципальні облігації внутрішньої позики, житлові чеки, ощадні сертифікати, облігації підприємницьких структур, державні та компенсаційні сертифікати, інвестиційні сертифікати та облігації зовнішньої позики. Проте, загальні обсяги на фондовому ринку України залишаються невеликими у порівнянні з міжнародним ринком. За даними Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України (ДКЦПФР), на кінець 2022 року на фондовому ринку України діяли чотири основні біржі: ПАТ "ПФТС", ПАТ

"ПЕРСПЕКТИВА", ПАТ "Українська біржа" та ПАТ "Українська міжбанківська валютна біржа", а також інші торгові учасники. За звітним періодом спостерігалось зменшення обсягів випусків інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів та акцій корпоративних інвестиційних фондів порівняно з попереднім роком. У грудні 2022 року було отримано 8 повідомлень про ліквідацію інститутів спільного інвестування, що свідчить про закриття деяких фондів та розподіл їх активів між іншими фондами або їх повернення інвесторам. Аналіз діяльності операторів організованих ринків капіталу за період січень-грудень 2022 року показує зменшення обсягу торгів фінансовими інструментами.

Вважаємо за доцільне розглянути фактори, що визначають загальні тенденції на фінансових ринках. Інвестори та аналітики ринку зазвичай беруть до уваги фінансові напрямки та пануючі настрої за ринковими індексами. Індекс відображає зміну цін на включені до нього цінні папери, тому на основі індексів можна говорити про стан загальної тенденції на ринку.

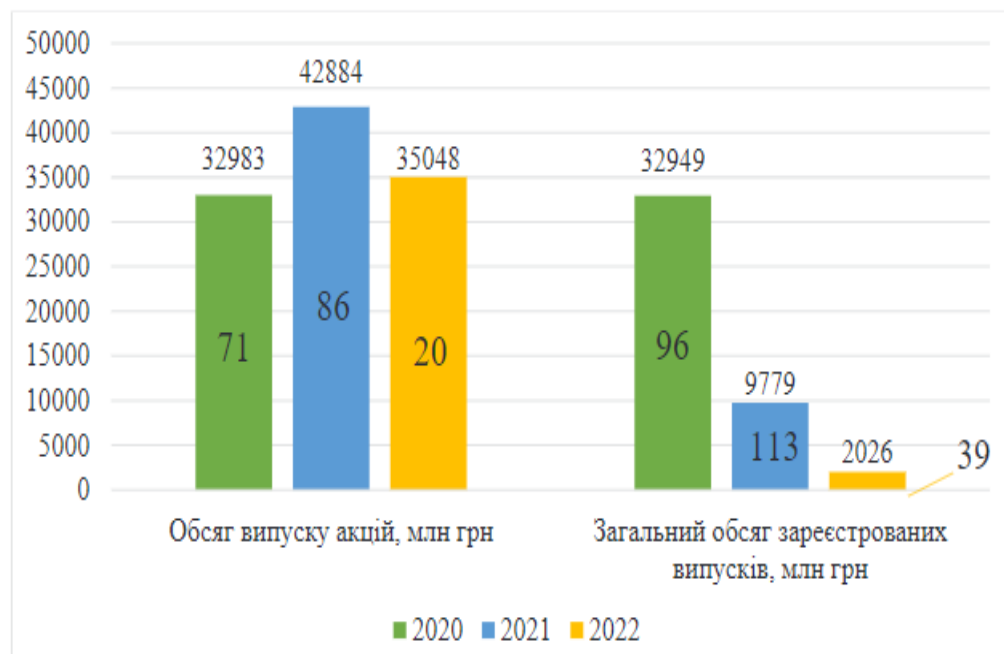

Рис. 2.1. Обсяг та кількість зареєстрованих акцій

Джерело: сформовано автором на основі [19]

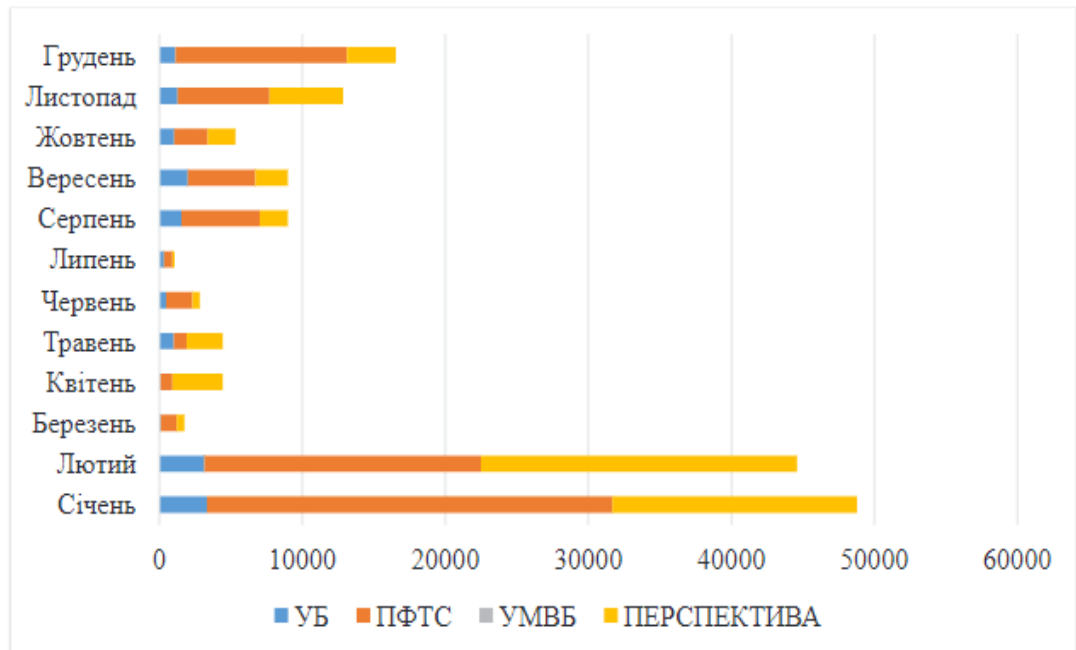

Рис. 2.2. Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу, 2022 рік, млн грн

Аналіз фондового ринку має важливе значення для підвищення ефективності функціонування фінансової системи України з таких причин:

1. Джерело капіталу для підприємств: Фондовий ринок надає можливість підприємствам отримати необхідний капітал для розвитку шляхом випуску акцій або облігацій. Аналіз ринку допомагає розуміти попит та пропозицію на ці цінні папери, а також визначити оптимальний момент для їх випуску.

2. Індикатор економічного стану: Фондовий ринок може служити індикатором економічного стану країни. Поточна ситуація на ринку акцій часто відображає загальну довіру інвесторів до перспектив розвитку економіки. Аналіз цих даних дозволяє уряду та регуляторам приймати відповідні економічні рішення.

3. Диверсифікація портфеля інвесторів: Фондовий ринок дозволяє інвесторам урізноманітнити свої інвестиції, зменшуючи ризики та збільшуючи потенційні доходи. Аналіз ринку допомагає інвесторам обирати оптимальні активи для свого портфеля.

4. Залучення іноземних інвестицій: Активний та стабільний фондовий ринок може привертати іноземних інвесторів, що сприяє розвитку фінансового

сектору та економіки в цілому. Аналіз ринку допомагає збільшити привабливість українського ринку для іноземних інвесторів.

5.Ефективність ресурсовикористання: Аналіз фондового ринку дозволяє виявити ефективність ресурсовикористання в економіці. Це допомагає управляти ризиками та підвищувати ефективність інвестиційних проектів.

Отже, проведення аналізу фондового ринку в Україні є важливою складовою для забезпечення стабільності та розвитку фінансової системи країни, а також сприяє економічному зростанню та розвитку підприємництва. Один з найпопулярніших американських індексів, S&P 500, відстежує ціни на акції 500 найбільших американських компаній.

Незначні щоденні коливання індексів не є суттєвими. Однак, якщо індекс зростає або падає протягом тривалого періоду часу, це може свідчити про потенціал економічного зростання або економічні проблеми.

Наприклад, якщо індекс втрачає 20 відсотків або більше, це може бути ознакою ведмежого ринку. Тенденції на ринках часто випереджають реальні економічні дані, оскільки інвестори намагаються врахувати майбутні очікування.

У той час, коли індекс починає різко зростати після різкого зниження і перевищує попередній пік, це розцінюється як ознака бичачого ринку та сильної економіки. Фондові ринки можуть почати зростати ще до того, як реальна економіка пожвавиться.

У більшості розвинених країн ринок капіталу є головним каналом між заощадженнями та інвестиціями. Це основне джерело мобілізації заощаджень та інвестування в перспективні проекти, що в свою чергу є фактором економічного розвитку країни.

Таблиця 2.1.

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі (з розподілом за видом фінансового інструменту) станом на 2022 р., млн грн.[9]

Організатор торгівлі	Акції (без акцій КІФ)	Акції КІФ	Облігації підприємств	Державні облігації України	Облігації місцевих позик	Інвестиційні сертифікати	Деривативи	Усього
ПЕРСПЕКТИВА	26,97	0	4654,02	121777,68	0	49,30	0,13	127325,00
ІННЕКС	0,49	0	0	0	0	0	0	0,49
УМВБ	34,92	0	0	0	0	0	0,03	34,95
ПФТС	338,79	35,13	3823,79	107377,02	741,40	202,04	0	112518,17
УБ	776,21	0,45	1789,21	16578,56	0	4,23	1839,20	20987,86
Всього	1180,4	35,57	38 1026	245733,26	741,40	255,57	1839,36	260866,46

До основних фінансових інституцій, які беруть участь у торгах на ринку цінних паперів, відносяться:

- Інвестиційні фонди: Це фінансові установи, які збирають гроші від інвесторів та інвестують їх у різні види цінних паперів, включаючи акції, облігації, пайові фонди тощо. Інвестиційні фонди грають важливу роль у диверсифікації портфеля та забезпеченні доступу до різних ринків для інвесторів.

- Брокерські фірми: Це компанії, які надають послуги з виконання та виконання замовлень на купівлю та продаж цінних паперів на фондовому ринку. Вони діють як посередники між інвесторами та ринком, забезпечуючи ліквідність та ефективність торгівлі.

- Інвестиційні банки: Це банківські установи, які надають послуги фінансового консультування, розміщення та розміщення цінних паперів, а

також управління портфелями для клієнтів. Вони можуть брати участь у випуску нових цінних паперів та організовувати їх розміщення на ринку.

- Страхові компанії та пенсійні фонди: Ці фінансові установи також можуть брати участь у торгах на ринку цінних паперів, інвестуючи кошти своїх клієнтів у різні види активів з метою отримання прибутку та забезпечення фінансової стабільності.

- Державні фінансові органи: Деякі державні органи, такі як центральні банки, також можуть брати участь у торгах на фондовому ринку, здійснюючи операції з валютними резервами та монетарною політикою для забезпечення фінансової стабільності країни.

Нами визначено, що у країнах, де доступ до капіталу обмежений, відсутність добре функціонуючого та розвиненого ринку капіталу ще більше ускладнює процес формування капіталу та розвиток економічної діяльності. Навіть у випадку, коли люди не мають можливостей для значних заощаджень, умови низького рівня розвитку ринку капіталу призводять до відсутності стимулу до заощаджень. Ті, хто все ж заощаджує, нерідко інвестують гроші у нерухомість, дорогоцінні метали та інші відносно низькодохідні канали.

Аналіз показав, що за аналогічний період 2022р. кількість зареєстрованих випусків акцій зменшилася на 30,56 млрд грн.

Особливо значними за обсягом випуску акцій у грудні 2022 року були випуски АТ «Таскомбанк» на суму 1657 млн грн та ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен» на суму 1 млрд грн, які чинили значний вплив на загальну структуру зареєстрованих випусків акцій.

Таблиця 2.2.

**Обсяг та кількість випусків облігацій підприємств, зареєстрованих
за січень-грудень 2022 року [10]**

Період	Обсяг випуску облігацій підприємств, млн грн				Кількість випусків, шт
	Підприємства (крім банків та страхових компаній)	Банки	Страхові компанії	Загальний обсяг зареєстрованих випусків	
Січень	4774,64	200,00	0,00	4974,64	24
Лютий	0,00	0,00	0,00	0,00	0
Березень	0,00	0,00	0,00	0,00	0
Квітень	5992,00	0,00	0,00	5992,00	2
Травень	3398,16	0,00	0,00	3398,16	14
Червень	13642,00	0,00	0,00	13642,00	6
Липень	341,62	0,00	0,00	341,62	7
Серпень	310,00	0,00	0,00	310,00	10
Вересень	200,00	0,00	0,00	200,00	4
Жовтень	495,55	0,00	0,00	495,56	7
Листопад	530,02	0,00	0,00	530,02	12
Грудень	3065,00	0,00	0,00	3065,00	10
Усього	32749,00	200,00	0,00	32949,00	96

За період з січня по грудень 2022р. обсяг випусків облігацій місцевих позик порівняно з даними за аналогічний період 2021р. зріс на 3,1 млрд грн. і становив 3,9 млрд грн..

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі на вторинному ринку за січень-грудень 2022 р. становив 99,93% від загальної кількості біржових контрактів (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3.

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі за видами ринку протягом січня-грудня 2022 року, млн грн.[10]

	Первинний ринок		Вторинний ринок				Усього
	Спотовий ринок	Усього на первинному ринку	Ринок РЕПО	Строковий ринок	Спотовий ринок	Усього на вторинному ринку	
УБ	0,00	0,00	451,69	16,60	1945,66	2413,95	2413,95
ПФТС	246,45	246,45	2551,61	0,00	128736,47	131288,08	131534,53
УМВБ	0,00	0,00	0,00	6,77	0,00	6,77	6,77
ПЕРСПЕКТИВ А	0,00	0,00	55372,98	0,00	146082,19	201455,17	201455,17
Усього	246,45	246,45	58376,29	23,37	276764,31	335163,97	335410,42

2.2. Особливості формування і функціонування фондового ринку в Україні

Процес системної трансформації, що охоплює як економічний сектор, так і політичну сферу в Україні, спрямований на перехід від планової до ринкової економіки, потребує суттєвих змін до вже функціонуючих новостворених ринків та вдосконалення правових та нормативно-правових форм, що визначають функціонування всієї економічної системи.

Нині відбувається процес досить стрімких змін на ринках товарів і послуг, у фінансовому секторі, а також на ринку праці, особливо швидко розвиваються ринки цінних паперів. Зміни, що відбуваються, слід розглядати з точки зору трансформації традиційних видів торгівлі та впровадження нових напрямків, у тому числі поява біржового продажу в Україні як окремої форми комерційної діяльності, спрямовані на продаж конкретних видів товарів за певними правилами. Основною метою даного дослідження є аналіз розвитку ринку цінних паперів в Україні, з особливим акцентом на роботу Української фондової біржі

Про якість та ефективність ринку українського капіталу свідчать дані НБУ. Спостерігалася консолідація торгівлі цінними паперами на двох операторах організованих ринків капіталу - «ПЕРСПЕКТИ-ВА» та «ПФТС», що становило 90,40% вартості торгів фінансовими інструментами. Обсяг торгів фінансовими інструментами на вторинному ринку склав 99,95% від загального обсягу торгів протягом зазначеного періоду. Торгівельний обсяг поза організованим ринком капіталу зменшився на 70,28 млрд грн порівняно з попереднім роком. Отже, за результатами діяльності операторів організованих ринків капіталу протягом січня-грудня 2022 року можна зробити висновок про зменшення обсягу торгів фінансовими інструментами та зниження обсягу торгів поза організованим ринком капіталу (Таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

Кількість виконаних біржових контрактів з цінними паперами на організованих торгах за 2022р, млрд. грн. [19]

	Первинний ринок		Вторинний ринок			
	Спотовий ринок	Усього	Ринок РЕПО	Строковий ринок	Спотовий ринок	Усього
УБ	0	0	4194	1	11222	15417
ПФТС	73	73	6857	0	77044	83901
УМВБ	0	0	0	4	0	4
ПЕРСПЕКТИВА	0	0	17321	0	43920	61240

Науковці Третякова О. В., Харабара В. М., Грешко Р. І. до основних проблем функціонування фондового ринку України відносять наступні: «на фондовому ринку, як і в межах усієї національної економіки, існує значна потреба в інвестиційних ресурсах.

Ця комплексна проблема, пов'язана з:

- наявністю тіньової економіки, де обертається значний обсяг ресурсів, вилучений з обігу на офіційному фінансовому ринку;
- макроекономічною нестабільністю та недиверсифікованістю економіки, що не дозволяє сформувати клас фундаментальних (або пасивних) довгострокових інвесторів;
- обмеженою кількістю ліквідних та інвестиційно - привабливих фінансових інструментів (наприклад, більшість акцій українських емітентів є занадто ризиковими для інвесторів);
- недостатнім рівнем заощаджень населення, пов'язаним із низькими доходами значної частини населення;
- низькою ліквідністю та капіталізацією фондового ринку;
- недорозвиненістю фондового ринку, який не стимулює нові компанії залучати потрібний їм капітал шляхом публічного розміщення акцій (проблему недостатності фінансових ресурсів вони можуть вирішити, використовуючи можливості кредитного ринку чи емітуючи в обіг облігації);

- управління діяльністю компанії та розподілом прибутку досить часто не відповідає інтересам дрібних інвесторів (міноритарних акціонерів);
- недосконалістю української судової системи, яка не захищає права власності дрібних інвесторів (акціонерів);
- недостатнім рівнем фінансової грамотності населення та інші проблеми» [13, с. 105].

Існує три причини загального спрямування фондових ринків. Збалансований ризик та дохідність:

- Фондові ринки надають можливість інвесторам збалансувати свій портфель між різними видами активів, такими як акції, облігації, пайові фонди тощо. Це допомагає знизити ризик вкладень, розподілити капітал між різними галузями економіки та отримати різні джерела доходу.

- Зростання капіталу для компаній: Фондові ринки є одним з основних джерел збору капіталу для компаній. Шляхом випуску акцій компанії можуть привернути нові інвестиції для розвитку бізнесу, введення нових технологій та розширення діяльності.

- Фінансовий розвиток та стабільність: Розвиток фондових ринків сприяє фінансовому розвитку країни та зміцнює її фінансову систему. Це допомагає залучати іноземні інвестиції, створювати нові робочі місця, розширювати доступ до капіталу для підприємств та сприяти економічному зростанню.

Загальний обсяг торгів на організованих торгах за 2022р. представлено на рис. 2.3.

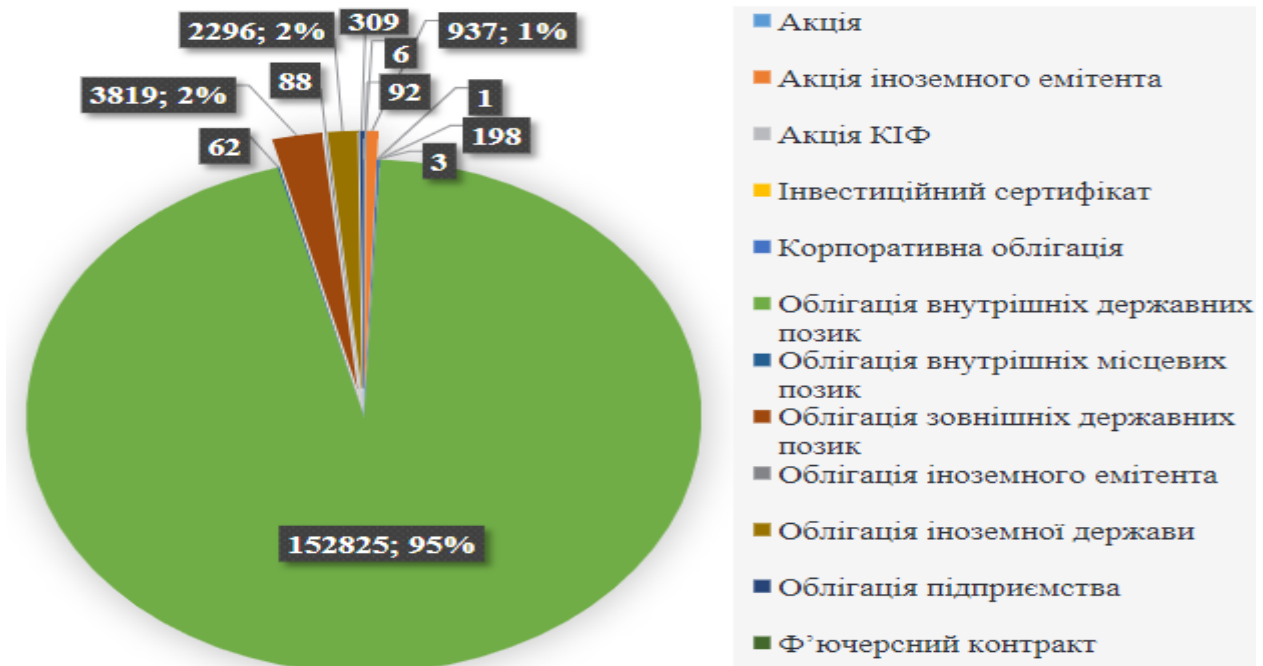

Рис. 2.3. Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу з розподілом за видом фінансового інструменту, 2022 рік, млн. грн.

Джерело: розроблено автором за даними [19]

Іншою причиною спрямованості фінансових ринків є рівень інфляції. У повсякденному житті інфляція позначає поступове зростання цін на товари та послуги. Що ми помічаємо рідше, так це те, що більш дорогі товари та послуги дають можливість генерувати як вищі доходи як для мешканців, так і для бізнесу. А більш високі доходи також означають вищі прибутки та дорожчі корпоративні акції.

На Заході інфляцію намагаються підтримувати центральні банки, які контролюють стан економіки і, як наслідок, проводять пристосовувальну чи обмежувальну грошово - кредитну політику.

На початку 2020 року, коли світ зіткнувся з коронавірусом, уряди та центральні банки почали оперативно стимулювати економіку за допомогою різноманітних заходів монетарної політики, включаючи зниження процентних ставок, програми купівлі облігацій тощо. Ця масштабна політика стимулювання сприяла відносно швидкому відновленню фондових ринків на Заході.

Третя причина: Інвестори також схильні поступатися емоціям і іноді надто захоплено реагують на майбутнє, а іноді дивляться на нього занадто негативно. З великим ентузіазмом на ринках, індексами та цінами на акції зростають швидше, ніж фінансові показники корпорацій, акції переоцінюються і приносять прибуток нижче середнього в довгостроковій перспективі. У випадках високої економічної невизначеності інвестори можуть скептично ставитися до майбутнього та занижувати ціни акцій компаній.

На фондовій біржі широка громадськість може отримати доступ до акцій компаній, які торгуються на біржі. Н фондовому ринку діє набагато складний механізм, який підпорядковується низці правил, а ціни змінюються дуже швидко. Тут торгівля йде переважно в трьох напрямках:

Купівля акцій - їх можуть купити звичайні, роздрібні, а також досвідчені, інституційні або великі інвестори

Продаж акцій - це звичайне явище в біржовій торгівлі - інша сторона купівлі акцій - на фондовому ринку, цінні папери випускає представник компанії, найнятий брокер або простий роздрібний інвестор, який купував ці акції в минулому.

Випуск акцій – якщо приватна компанія хоче залучити капітал, то вона може продати певну частину власної компанії на фондовому ринку, яку купує роздрібний продавець або інвестор шляхом первинної або вторинної пропозиції.

Акції продаються не тільки на ринку. На фондовому ринку можна купити і продати й інші види цінних паперів.

Науковці Танклевська Н. С., Ярмоленко В. В. зазначають що в основі діяльності фондового ринку перебуває діяльність фондових бірж. «Фондові біржі – організації, які здійснюють торгові операції на фондовому ринку та є платформою, де зустрічаються покупці і продавці цінних паперів» [12].

Нині Україна за розвитком фінансового ринку перебуває на 120 місці серед 125 країн. В розвинених країнах більшу частину ринку акцій займають первинні публічні розміщення акцій (IPO).

Основними принципами нагляду та регулювання фондового ринку є:

- Прозорість та довіра: Регулятори фондового ринку забезпечують доступність інформації для інвесторів, що дозволяє їм приймати обізнані рішення. Це включає в себе публікацію фінансової звітності компаній, розкриття інформації про торгові операції та регулярну звітність ринку.
- Стабільність і ліквідність: Регулятори забезпечують стабільність фондового ринку та його ліквідність шляхом встановлення правил і стандартів, контролюючи торгові операції та впливаючи на режими торгівлі.
- Захист інвесторів: Регулятори встановлюють правила, що гарантують захист прав та інтересів інвесторів, включаючи правила розкриття інформації, обмеження зловживань та маніпуляцій на ринку.
- Ефективний нагляд та врегулювання: Регулятори виконують нагляд за функціонуванням фондового ринку та забезпечують дотримання правил та стандартів. Це включає в себе реєстрацію та ліцензування фінансових установ, проведення розслідувань порушень та вжиття санкцій у разі необхідності.
- Стимулювання інновацій та розвитку: Регулятори сприяють розвитку нових продуктів та інструментів на ринку, які можуть забезпечити інвесторам нові можливості та ризики. Вони також працюють над створенням сприятливого середовища для розвитку та інтеграції новітніх технологій у фінансову сферу.

Структура кількості біржових контрактів з цінними паперами на фондовому ринку за розподілом за фінансовими інструментами представлена на рис. 2.4.

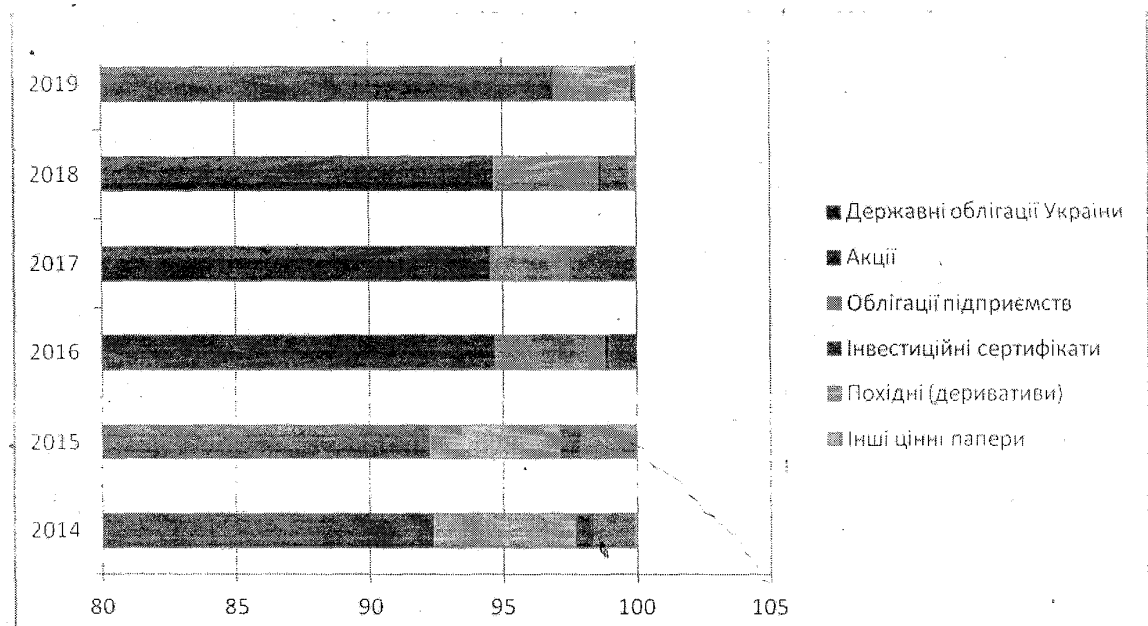

Рис. 2.4. Представлення структури кількості біржових контрактів з цінними паперами на фондовому ринку за розподілом за фінансовими інструментами [18]

IOSCO (Міжнародна організація регуляторів цінних паперів) має за мету зміцнення своєї позиції щодо регулювання фондових ринків як ключової глобальної точки відліку до 2025 року. Ця мета вказує на бажання IOSCO підвищити свій вплив і авторитет у сфері регулювання цінних паперів і фондових ринків на міжнародному рівні до кінця 2025 року. Це може включати розвиток нових стандартів, рекомендацій та механізмів співпраці між регуляторами для забезпечення стабільності та ефективності фондових ринків у всьому світі.

Аналіз показав, що з 2018 р. стрімке зростання індексу Першої фондової торговельної системи (ПФТС), який показує темпи зростання кількості торгів. Саме за індексом ПФТС Україна у 2018 р. випередила Катар, Македонію, ОАЕ та Саудівську Аравію.

Вважаємо, що це було пов'язано із додатковим випуском цінних паперів а також і їх подорожчанням. Це можна вважати хорошим сигналом інвесторам. Проте, в цілому у світовому масштабі обсяг фондового ринку України продовжує залишатися на значно низькому рівні.

У цьому зв'язку значний відрив у міжнародному рейтингу свідчить, що український фондовий ринок і далі знаходиться у фазі становлення. Тому важливим є удосконалення механізмів його діяльності на основі використання кращих міжнародних практик.

В результаті проведеного дослідження нами встановлено відкриття Україною з 2019 року нових можливостей для залучення цінних паперів (ЦП). На початок 2020 р. на ринок IPO вийшло 28 компаній з українськими активами. Серед перших була компанія "Укрпродукт" у 2005 році, яка на ринку IPO залучила 11 мільйонів доларів.[18]

2.3.Фактори, які визначають ціну акцій

Український фондовий ринок сформовано відповідно до «Закону України про цінні папери та фондовий ринок» у 1991 р..[7] Відповідно до Указу Президента від 12 червня 1995 р. був створений Національний комітет з цінних паперів та фондового ринку з метою управління цінними паперами.

Найбільш поширеними в Україні є 10 фондових бірж а саме:

- Українська фондова біржа,
- Східноєвропейська фондова біржа,
- Ф'ючерсна біржа,
- Українська міжбанківська валютна біржа,
- Українська міжнародна фондова біржа,
- Київська міжнародна фондова біржа,
- Фондова біржа ПФТС,
- Дніпровська фондова біржа,
- UNNEX фондова біржа,
- Українська біржа.

Аналіз індексів ПФТС та UX на Українській фондовій біржі показав, що на 30 квітня 2022 року індекси становили відповідно 540,38 та 1263,93. Індекс

ПФТС залишилося на рівні попереднього року, а індекс UX зменшився на 4,6% у порівнянні з аналогічним періодом 2021 р..

Ціна акцій певної компанії визначається не лише загальними макроекономічними тенденціями чи настроями інвесторів на ринках, а й факторами, характерними для компанії чи сектора, в якому вона працює.

Таблиця 2.1

Фактори, які визначають ціну акцій

Фактори	Опис
Фінансові показники	Прибуток, обсяги продажів, балансові дані
Макроекономічні фактори	GDP, інфляція, безробіття, ставки інтересу
Стан ринку	Попит та пропозиція, аналіз технічних показників
Політичні фактори	Політична стабільність, правове середовище
Психологічні фактори	Емоційний настрій інвесторів, тренди на ринку
Галузеві та компанійні фактори	Цільові показники, конкурентне середовище
Розмір та структура ринку	Кількість випущених акцій, конкуренція між компаніями
Міжнародні фактори	Геополітична напруженість, міжнародна торгівля

Один фактор - об'єктивний. Це фінансові результати, політика виплати дивідендів, ситуація в секторі, в якому працює компанія. На ціну акцій компанії позитивно впливає покращення фінансових результатів, довгострокова стабільна політика виплати дивідендів та хороші перспективи для її сектору.

Наприклад, в останні роки все більше уваги приділяється компаніям, які беруть до уваги стійкість у своїй повсякденній діяльності. Таким чином вони не тільки зменшують певні операційні ризики, досягають кращих результатів, але й стають більш привабливими для інвесторів. Індекс зелених інвестицій Bloomberg показує, що фонди, що інвестують у стійкі компанії, повертають майже 4% балів вище середнього повернення індексу.

Коли інвестор купує або продає акції, сплачена ціна може включати два компоненти: вартість акцій і будь-яку комісію, що стягується брокерською фірмою, яка здійснює операцію. Ця плата називається комісійною.

Останнім часом онлайн-брокери потрапили у тотальну цінову війну. Багато великих онлайн-брокерів пропонують операції з акціями без комісії, хоча більшість стягує комісію за торгівлю взаємними фондами.

Ця конкурентна боротьба між онлайн-брокерами спричинена бажанням залучити більше клієнтів та збільшити свій ринковий вплив. Пропозиції без комісій за операції з акціями роблять інвестування на фондовому ринку більш доступним та привабливим для нових існуючих інвесторів. Однак, більшість брокерів все ще зберігають комісійну структуру для інших видів активів, таких як взаємні фонди, що може вплинути на вибір інвестора щодо конкретного брокера.

Ця конкурентна динаміка сприяє зниженню витрат для інвесторів і заохочує розвиток інноваційних продуктів та послуг у сфері інвестування. Така ситуація може також стимулювати інші брокери до зниження комісій, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку.

Акції нового випуску акцій, таких як первинне публічне розміщення акцій (IPO), продаються компанією безпосередньо за встановленою ціною, переважно великим фінансовим установам та інсайдерам.

Більшість цих акцій потім котируються для продажу на фондовій біржі, де будь-хто може їх купити або продати. З цього моменту ринкові настрої та результати діяльності компанії визначають ціну акцій.

Більшість брокерів стягують від 1% до 2% від загальної вартості покупки, фіксовану плату або комбінацію обох за купівлю акцій. Вони пропонують інвесторам фінансове планування та консультації щодо інвестування, а також здійснення операцій для клієнтів.

Ціна акції визначається одним із двох способів:[39]

Нововипущені акції можна придбати лише на первинному ринку за ціною, що не обговорюється, встановленою компанією, яка їх випускає. Наприклад, молода компанія, яка вирішила вийти на біржу, щоб зібрати гроші, може визначити, що 15 доларів — це справедлива ціна її акцій. Він випускає заздалегідь визначену кількість акцій за цією

встановленою ціною протягом певного часу. Більшість цих акцій буде куплено великими інституційними інвесторами та інсайдерами, а потім буде перепродано на відкритому ринку. Це називають первинним публічним розміщенням акцій (IPO). Покупці потім перерахують більшість або всі свої акції на відкритому ринку, де кожен, хто має брокерський рахунок, може їх купувати та продавати. У цей момент акції піднімуться (або впадуть) до рівня, який інвестори вважають їх справжньою вартістю.

Це так званий вторинний ринок, що складається з фондових бірж, таких як Нью-Йоркська фондова біржа і Nasdaq.

Поки компанія залишається публічною, настрої інвесторів і ринкова психологія будуть визначати ціну акцій щохвилини.

Другим компонентом ціни придбання акцій є комісія брокера, якщо така є. Індивідуальні інвестори можуть купувати та продавати акції через онлайн-брокера або брокера з повним набором послуг, тоді як більші інституційні інвестори можуть працювати з інвестиційним банком.

Комісія за повний спектр послуг різниться від брокера до брокера. Деякі стягують фіксовану ставку або номінальну ставку за акцію, в той час як інші можуть стягувати відсоток від загальної вартості торгівлі, а деякі стягують комбінацію обох.

Багато онлайн-брокерів відмовилися від плати за купівлю та продаж акцій і біржових фондів. Це відбувається в рамках стратегії привернення більшої кількості клієнтів та збільшення їхньої активності на платформах брокерів.

Зростаюча конкуренція серед онлайн-брокерів змушує їх шукати способи привабити нових клієнтів та зберегти існуючих. Пропозиції про безкоштовну торгівлю акціями і біржовими фондами стають ключовим фактором, що привертає увагу інвесторів. Це дозволяє клієнтам зменшити свої витрати та отримати доступ до фінансових ринків з меншими витратами.

Зважаючи на те, що воєнний час в Україні може мати вкрай серйозні і специфічні наслідки для економіки, особливо в країні, що переживає конфлікт,

нами наведено таблицю 2.2 з особливостями впливу воєнних умов на економіку України.

Таблиця 2.2.

Особливості впливу чинника війни на економіку України

Вплив	Опис
Спад економічної активності	Воєнний конфлікт може призвести до значного зменшення економічної активності, зокрема в секторах, що прямо чи опосередковано пов'язані з війною.
Збитки від знищень і втрат	Військові дії можуть призвести до руйнувань і знищень інфраструктури, підприємств та житлового фонду, що призводить до значних економічних втрат.
Зниження інвестицій та зростання ризиків	Військовий конфлікт створює надзвичайні ризики для інвесторів, що може призвести до відмови від інвестицій та відтягування капіталу з економіки.
Реорганізація виробництва та логістики	В умовах війни підприємства можуть бути змушені переглядати свої виробничі процеси та логістичні ланцюги через перешкоди в обслуговуванні та постачанні.
Зростання безробіття та соціальна напруга	Війна може призвести до масового звільнення працівників у зоні конфлікту та вплинути на соціальну стабільність через економічну нестабільність.

Відмова від плати за операції з акціями та біржовими фондами також може стимулювати більшу активність та обсяги торгівлі, що в свою чергу сприяє зростанню доходів брокерів через інші джерела, такі як платні платформи для продвинених інвесторів, розширені фінансові послуги та інші опції, які можуть бути доступні за додаткову плату.

Ціна акцій певної компанії може бути різко піднята або знижена різними чутками, які не завжди мають під собою підстави. Наприклад, що компанія розробила спеціальний препарат або технологію, отримала замовлення на високу вартість або має намір придбати конкурента. Інвестори говорять, що їм потрібно купувати чутки та продавати новини. Це говорить про те, що чутки можуть мати більший вплив на ціну акцій, ніж реальні новини, і що це ще один приклад реакції інвестора на емоційній основі.

Проведений аналіз фондового ринку України дав можливість зробити наступні висновки про його стан: фондовий ринок України безпосередньо залежить від ситуації на світовому фондовому ринку. Це підтверджується

зростанням значень українських фондових індексів паралельно із зростанням світових індексів на фоні сприятливих політичних та економічних ситуацій. Проблема фондового ринку України полягає в тому, що немає чітко встановленого нормативно-правового забезпечення та механізмів котирування цінних паперів.[43] Тому на фоні відсутньої відповідної інфраструктури, фондовий ринок є недостатньо прозорим.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

3.1. Орієнтованість на довгострокові перспективи фінансових інструментів

Дослідження показують, що роль біржі в процесі приватизації обмежена, інвестори не усвідомлюють ролі біржі в розвитку свого бізнесу. Відсутня також матеріально-технічна база міжнародних стандартів.

Орієнтованість на довгострокові перспективи фінансових інструментів є ключовою стратегією для багатьох інвесторів, оскільки вона дозволяє їм забезпечити стабільний і високий рівень доходу протягом тривалого періоду. Ця стратегія передбачає вибір фінансових інструментів, які мають потенціал для збільшення вартості або надання дивідендів протягом багатьох років або десятиліть.

Для орієнтації на довгострокові перспективи інвестори зазвичай звертають увагу на такі фактори:

- Фундаментальний аналіз: Це дослідження фінансової стійкості та перспектив росту компаній чи інших активів. Це включає аналіз прибутковості, потенційного ринкового відтоку, конкурентної переваги тощо.
- Технічний аналіз: Він базується на аналізі руху цін та обсягів торгів, щоб зрозуміти майбутні тенденції цін. Цей метод допомагає визначити оптимальний час для входу або виходу з позиції.
- Дивідендні доходи: Інвестори можуть зосередитися на акціях компаній, що регулярно виплачують дивіденди. Це може забезпечити стабільний потік доходу з інвестицій.
- Розподіл портфеля: Диверсифікація портфеля може допомогти зменшити ризик і збільшити стійкість до змін у ринкових умовах протягом довгого періоду.

- Довгострокові тренди та мегатенденції: Інвестори можуть враховувати широкі мегатенденції, такі як демографічні зміни, технологічний прогрес або кліматичні зміни, які можуть вплинути на певні сектори чи компанії.

Враховуючи ці фактори та інші аспекти, інвестори можуть скласти портфель, орієнтований на досягнення фінансових цілей на довгостроковому горизонті, забезпечуючи при цьому стійкий і зростаючий дохід в майбутньому.

Однією з основних причин неактивності ринку цінних паперів є значно негативне ставлення населення до установи та недостатня поінформованість у цій сфері. Державі необхідно розробити стратегічний план і закони, які будуть орієнтовані на довгострокові перспективи фінансових інструментів. Держава має заохочувати інвестиції в корпоративні цінні папери, які стануть основою подальшого розвитку економіки країни.

Ринок цінних паперів зазвичай регулюється спеціалізованим регулюючим органом, який встановлює правила для ефективного функціонування ринку, надає публічну інформацію, розробляє та впроваджує нормативно-правове законодавство щодо ринку цінних паперів та контролює фінансовий стан ринку. У різних країнах цей орган може мати різні назви та організаційні структури. Наприклад, у США цим органом є Комісія з цінних паперів та бірж (SEC), в Європейському Союзі - Європейський регулятор і цінний папери і ринки (ESMA), а в Україні - Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Ці органи грають ключову роль у забезпеченні прозорості, стабільності та відповідності правил у сфері торгівлі цінними паперами. Ці регулюючі органи зазвичай відповідають за регулювання різних аспектів ринку цінних паперів, таких як реєстрація емітентів та цінних паперів, забезпечення дотримання правил та стандартів щодо дисклозурів, контроль за торгівлею та маніпуляціями на ринку, а також забезпечення захисту інвесторів.

Основні функції регулюючих органів на ринку цінних паперів включають:

- Встановлення і моніторинг відповідності емітентів та інвестиційних фірм правилам та стандартам ринку.

- Забезпечення дотримання обов'язкової фінансової звітності та інших обов'язкових звітів емітентів.

- Розробка та впровадження правил і політик, спрямованих на запобігання маніпуляціям на ринку та забезпечення чесного та справедливого торговельного середовища.

- Захист інвесторів через встановлення вимог щодо дисклозурів, надання освітніх матеріалів та регулювання діяльності фінансових посередників.

- Вирішення конфліктів та розгляд скарг щодо порушень на ринку цінних паперів.

Ці органи відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності та довіри на ринку цінних паперів, сприяючи розвитку ефективних та прозорих фінансових ринків.

Основною проблемою є нерозвинений фінансовий ринок України, що ускладнює залучення великих інвестицій.

Основні аспекти цієї проблеми включають:

- Недостатня прозорість та стабільність ринку: Недостатня прозорість та надійність інформації на фінансовому ринку України може знижувати довіру інвесторів та ускладнювати прийняття рішень про інвестування.

- Відсутність розвинутої інфраструктури ринку: Недостатня розвиненість бірж та інших інституцій фінансового ринку може ускладнювати доступ інвесторів до фінансових інструментів та послуг.

- Високий рівень ризику та нестабільність: Нестабільність політичної та економічної ситуації в Україні може створювати значний ризик для інвесторів, що призводить до обмеження інвестицій.

- Недостатня розвиненість ринку капіталу: Відсутність адекватної системи кредитування та інвестування може обмежувати доступ підприємств до капіталу, необхідного для розвитку та розширення бізнесу.

- Низький рівень фінансової грамотності: Недостатня обізнаність населення та бізнес-спільноти щодо фінансових інструментів та можливостей інвестування може обмежувати інтерес до фінансових послуг та ринку капіталу.

- Корупція та недостатня правова захищеність інвесторів: Проблеми з корупцією та неефективне правосуддя можуть відлякувати інвесторів та створювати небезпеку для їхніх інвестицій.

- Недостатній розвиток альтернативних інвестиційних можливостей: Відсутність розвинутих альтернативних інвестиційних інструментів, таких як венчурні інвестиції або інвестиції в стартапи, може обмежувати різноманіття інвестиційних можливостей.

- Недостатня конкуренція та монополізація ринку: Наявність домінуючих учасників на ринку може призводити до обмеження конкуренції та зниження якості фінансових послуг для клієнтів.

Для подолання цих проблем необхідно вжити рішучих заходів щодо створення сприятливого інвестиційного клімату, вдосконалення регулювання та нагляду, підвищення рівня фінансової грамотності та розвитку альтернативних інвестиційних можливостей. Такі заходи можуть стимулювати розвиток фінансового ринку та залучення великих інвестицій української економіки.

Таблиця 3.1.

Заходи, що можуть сприяти збільшенню інвестицій та сприяти економічному зростанню України

Заходи	Опис
Реформа правової бази	Проведення законодавчих змін та впровадження нових законів для покращення регуляторного середовища та захисту прав інвесторів.
Покращення прозорості та регулювання	Забезпечення прозорості та доступності інформації на ринку, а також ефективного контролю за діяльністю фінансових установ і учасників ринку.
Розвиток фінансової інфраструктури	Зміцнення інфраструктури ринку, включаючи розвиток бірж, центральних депозитаріїв, систем електронного обміну та інших інфраструктурних компонентів.
Підтримка фінансової грамотності	Запровадження програм та ініціатив з підвищення фінансової грамотності серед населення та підприємців, щоб забезпечити краще розуміння фінансових продуктів та ризиків.
Залучення іноземних інвестицій	Розроблення та впровадження інвестиційних програм та ініціатив для привертання іноземних інвесторів та підтримки їхніх інвестицій української економіки.

Ці заходи спрямовані на розбудову стабільного, прозорого та конкурентоспроможного фінансового ринку в Україні, що сприятиме збільшенню інвестицій та сприятиме економічному зростанню країни.

Для вирішення існуючих проблем необхідно впровадити комплексні реформи, спрямовані на розвиток фінансового ринку, зміцнення правової бази, покращення прозорості та регулювання, а також залучення іноземних інвестицій. Такі заходи можуть сприяти збільшенню інвестицій та сприяти економічному зростанню України.

В умовах стабільного економічного розвитку капіталізація фондового ринку може значно перевищувати реальну вартість акціонерних товариств і виникне значний розрив між реальною вартістю активів (основних засобів) і фактичною вартістю цих активів, вираженою в цінних паперах. Але з часом стабільність фондового ринку може бути порушена різними факторами (зміна політичної ситуації, значне збільшення дефіциту державного бюджету, інфляційний стрибок). В результаті інвестори можуть мати попит на готівку для інвестування в інші активи. У цей час акціонери продадуть свої цінні папери, що відобразиться на падінні курсу акцій на фондовому ринку. Це, у свою чергу, змушує інших інвесторів також продавати свої цінні папери, що ще більше знижує їх ціни. Відбувається своєрідна ланцюгова реакція, яка в деяких випадках викликає серйозні економічні коливання.

Важливими можна вважати в регулюванні наступні кроки:

- максимальна відкритість інформації про емітентів, професійних учасників, великих інвесторів;
- широке публічне обговорення проблем ринку та шляхів їх подолання. При цьому саморегулюючі організації на ринку цінних паперів мають право розробляти правила та стандарти професійної діяльності та операцій з цінними паперами, здійснювати професійну підготовку працівників до роботи на ринку цінних паперів.

Для того, щоб розробити цінні папери, необхідно визначити, якій моделі віддати перевагу – банківській моделі (німецька), яка передбачає участь

банківсько-кредитних установ, чи небанківській моделі (американська), яка віддає перевагу інвестиційним банкам та брокерській діяльності фірми. Важливим у цій моделі є той факт, що участь банків у випуску та контролі цінних паперів зведена до мінімуму. Існує також змішана модель, в якій поряд з банками беруть участь небанківські інвестиційні установи. Фондові біржі є показниками, що визначають економічний рівень держав. Коли обсяги угод на біржі зменшуються, це свідчить про спад економіки країни.

Фондова біржа повинна і надалі виконувати такі функції: [40]

- Формування (залучення) капіталу - капітал може бути залучений шляхом продажу акцій, які котируються на фондових біржах.
- Сприяє зростанню (розвитку) компанії - компанії можна об'єднувати, продукт можна продавати на великих ринках.
- Накопичення капіталу - акції в одному просторі можуть передаватися від однієї особи до іншої .
- Створення сприятливого інвестиційного середовища - фондовий ринок дозволяє інвесторам займати різні галузі.
- Забезпечує збільшення коштів - можливий швидкий прибуток від проведення біржових торговельних операцій.
- Збільшує капітал країни (дохід) - можна продавати цінні папери та виконувати програми, необхідні для розвитку країни.
- Бути економічною.

Випуск державних облігацій, крім фінансування дефіциту державного бюджету на неінфляційній основі, дозволяє вирішувати такі завдання:

- Фінансування цільових державних програм у житловому будівництві, інфраструктурі, соціальному забезпеченні;
- Регулювання економічної діяльності: грошова маса, вплив на ціни та інфляцію, витрати та напрями інвестицій, економічне зростання, платіжний баланс тощо.

Сьогодні міжнародне співтовариство працює над створенням механізму регулювання фондового ринку, щоб забезпечити поєднання національних та

міжнародних методів у поєднанні грошових потоків та банківського регулювання.

Сильними сторонами Національного банку України у виконанні функції нагляду за фінансовим сектором є наступні:

- Організаційний зв'язок нагляду з діяльністю Національного банку, наприклад, організація обороту та рефінансування кредитних установ, під час якого Національний банк систематично перевірятиме фінансовий стан кредитних установ;

- Наявність досвідчених аналітиків у Нацбанку.

- Інтеграційні процеси, що відбуваються на фінансових ринках, дають змогу Національному банку здійснювати нагляд за всіма фінансовими установами. Національний банк України має велику кількість інформації, оскільки він вивчає внутрішні та зовнішні валютно-фінансові ризики.

Таким чином, посилення державного регулювання фондового ринку пояснюється роллю, яку відіграє цей ринок. Важливо підвищити надійність ринку, а отже, і довіру всіх учасників на ньому.

Слід удосконалити механізм видачі компенсацій інвесторам, а також заохочувати створення систем добровільних компенсацій. Необхідно посилити відповідальність за недобросовісну рекламу, захистити міноритарних інвесторів та не допустити організації фінансових пірамід.

3.2. Прогнозування впливу дисбалансів українського фондового ринку на економічний розвиток країни з урахуванням схем тіньової економіки

Прогнозування дисбалансів на українському фондовому ринку з урахуванням впливу тіньової економіки на економічний розвиток країни є складною завданням через ряд факторів, які взаємодіють у цьому процесі. Однак, можна визначити деякі потенційні сценарії та ризики, які можуть впливати на ринок.

- Великий обсяг тіньової економіки: Тіньова економіка може впливати на фондовий ринок через недостатню прозорість та відсутність регулювання. Це може призвести до спекуляцій, зміни цін на акції та валюту, що може порушити стабільність ринку та загрожувати інвесторській довірі.

- Політична нестабільність: Політичні та геополітичні події можуть призвести до неспокою на фондовому ринку, що призведе до коливань цін акцій та інших фінансових інструментів. Такі коливання можуть бути посилені через вплив тіньової економіки, оскільки цінності та реакція ринку можуть бути менш передбачуваними.

- Корупція та недостатність регулювання: Недостатня регуляторна база та поширена корупція можуть призвести до неправильного функціонування ринку, включаючи маніпуляції цінами та фінансові шахрайства. Це може створити негативний вплив на інвестиційний клімат та загрозити розвитку економіки країни.

- Економічна нестабільність: Нестабільність економіки, включаючи інфляцію, дефіцит бюджету та зростаючий борг, може стати причиною зниження довіри інвесторів та сприяти великим коливанням на фондовому ринку.

- Глобальні фактори: Вплив глобальних подій та ринкових тенденцій також не можна виключити. Зміни у світовій політиці, торговельні війни, кризи на ринках сировини та інші глобальні фактори можуть мати значний вплив на український фондовий ринок.

Загалом, прогнозування дисбалансів на фондовому ринку України з урахуванням тіньової економіки вимагає комплексного підходу та врахування різноманітних факторів. Особливу увагу слід приділити зусиллям з боротьби з корупцією, підвищенню прозорості ринку та покращенню регулювання для забезпечення стабільності та стійкості фінансової системи країни.

Щодо системи макроекономічних показників для України, то вона поки що знаходиться у зародковому стані. Крім ВВП, відстежуються щотижневі дані

щодо золотовалютних запаси НБУ. Зростання цих запасів зміцнює економічне становище країни, її кредитоспроможність і сприятливо сприймається ринком.

Можуть також оцінюватися відомості про рівень інфляції та дефіцит бюджету. Однак, зазначені показники не дають можливості надійно оцінити стан фондового ринку України оскільки ВВП за останні кілька років скоротилося практично вдвічі. Золотовалютні резерви, незважаючи на їх зростання останнім часом, ще не дають підстав для оптимізму, а золоті запаси у них взагалі дуже скромні (близько 5,5% від загальних ЗВР). Рівень інфляції в розмірі 11–12% також не додає оптимізму.

Для того, щоб зазначені макропоказники досягли рівня, який дозволив би з надією дивитися на перспективи розвитку фондового ринку України, потрібно проводити серйозну роботу з усунення згубного впливу економіку зовнішніх чинників. Використовуючи американський досвід, безумовно, необхідно враховувати особливості ситуації, яка склалася в українській економіці. При виборі показників для оцінки стану українського ринку цінних паперів, на нашу думку, доцільно насамперед брати до уваги стан зовнішніх факторів, що стримують розвиток економіки та фондового ринку.

Економічна та політична криза та війна в Україні в останні роки дуже боляче вдарила по багатьох великих підприємствах України – потенційних суб'єктам ринку.

Ситуація, що склалася в промисловості, вимагає негайного вирішення, оскільки зволікання сприятиме підвищенню морального та фізичного зносу основних фондів, який і так надмірно великий (понад 60%) і веде до величезних витрат на їх відновлення в перспективі. Для пожвавлення української машинобудівної та металургійної промисловості, колишньої гордості економіки необхідні здоровий глузд і політична воля.

Ситуація, що склалася в українській промисловості, призвела до того, що характерною негативною особливістю фондового ринку України став малий обсяг акцій, що торгуються взагалі і ліквідних акцій надійних компаній. Це може бути наслідком різних факторів, таких як економічна нестабільність,

політична неспокійність, недостатня прозорість в управлінні компаніями, або низький рівень довіри інвесторів до ринку.

Недостатній обсяг торгівлі акціями може призвести до низької ліквідності на ринку, що ускладнює здійснення операцій з акціями, знижує привабливість ринку для інвесторів і може спричинити збитки тим, хто вже інвестував у ці цінні папери.

Зменшення ліквідності може також призвести до зниження віри в інвестиційну привабливість ринку загалом, що може відлякувати потенційних інвесторів і зменшити загальний рівень інвестицій в економіку.

Для вирішення цієї проблеми можуть бути вжиті різноманітні заходи, такі як поліпшення регулюючого середовища, вдосконалення корпоративного управління, збільшення прозорості інформації на ринку, а також просвітницькі заходи для підвищення інтересу до інвестування в акції. Такі заходи можуть сприяти збільшенню ліквідності на фондовому ринку та зростанню його привабливості для інвесторів.

Кризова ситуація призвела до того, що, і без того, невеликий вибір «блакитних фішок» скоротився до критичного мінімуму, а індексний кошик фондового ринку включає лише 5 компаній.

Як показує зарубіжна практика, розвиток фондового ринку не можливий без розвитку інноваційного процесу у країні. Інновації дозволяють суттєво підвищити показники виробництва, що у результаті позитивно б'є по капіталізації ринку цінних паперів.

Водночас, при розгляді проблем формування інноваційної політики на фондових ринках необхідно враховувати, що одним із важливих напрямів активізації інноваційного процесу багато фахівців вважають розвиток малого підприємництва (венчурних малих підприємств, хедж-фондів) у цій сфері.

Все це позитивно вплине на економічну безпеку та економічний розвиток країни. Проведений аналіз показав, що заходи щодо подолання дисбалансів мають усунути першопричини його виникнення, по суті, незрілу інфраструктуру фондового ринку, зарезервовану ринкову інформацію,

відсутність забезпечення прав інвестора та невідповідність законодавства України про регулювання фондового ринку стандартам ЄС. Запропоновані заходи сприятимуть розвитку українського фондового ринку, підвищенню його ефективності, значному зменшенню можливостей тіньової економіки, активному залученню внутрішніх приватних інвесторів через банківську систему, зменшенню ризику значних дисбалансів.

3.3. Основні напрями модернізації фондового ринку

Неоднозначною є динаміка розвитку українського ринку цінних паперів. Хоча він дійсно став краще, але враховуючи статистику фондовий ринок України не можна охарактеризувати як такий, що стабільно розвивається та покращується у всіх аспектах (табл. 3.2) [39].

Таблиця 3.2

Світові фондові індекси за 2010-2021 роки, (у пунктах)

Індекс	Рік		
	2010	2015	2021
PFTS (Україна)	611	394 (-36%)	522 (+32%)
UX (Україна)	1589	1053 (-34%)	1718 (+63%)
RTS (Росія)	1582	735 (-54%)	1622 (+121%)
SSE Composite (Китай)	2800	3075 (+10%)	3632 (+18%)
Euro STOXX 50 (Європа)	2983	3100 (-4%)	3919 (+26%)
S&P 500 (США)	1300	1930 (+48%)	4796 (+148%)
FTSE 100 (Великобританія)	5900	6100 (+3%)	7516 (+23%)
DAX (Німеччина)	7170	9684 (+35%)	16271 (+68%)

Примітка. Складено автором за даними МінфінМедіа.

Станом на сьогоднішній час в Україні реалізовується Стратегія розвитку фінансового сектора України до 2025 р. До реалізації цієї стратегії включилися наступні фінансові інстанції:

- НБУ;
- НКЦПФР;
- Міністерство фінансів;
- Фонд гарантування вкладів.

2020 рік виявився результативним в реалізації Стратегії розвитку фінансового сектора України, незважаючи на вплив пандемії COVID-19.

Стратегія визначає пріоритетні цілі розвитку фондового ринку до 2025 року. Вона розроблена з метою реформування та розвитку фінансового сектору України і просування вперед заходів, які передбачені Угодою про асоціацію між ЄС та Україною у відповідності до прогресивного міжнародного досвіду європейських країн та інших міжнародних зобов'язань України. Таким чином, реалізується Комплексна програма розвитку фондового ринку України до 2025 р..

Основними завданнями прогнозування фондового ринку є визначення майбутнього ринку цінних паперів та визначення напрямків їх розвитку. Визначення майбутнього ринку цінних паперів можливо на основі наукового аналізу, а визначення основних напрямів розвитку цінних паперів має здійснюватися з позицій наукового прогнозування. Слід зазначити, що стан і розвиток фондового ринку визначається рядом характеристик, прогнозування яких є досить складним процесом і здійснюється за допомогою різних методів. Прогноз фондового ринку, у свою чергу, є невід'ємним елементом для побудови прогнозу фінансової галузі на певний період. Регуляторні дії, засновані на прогнозуванні стану фінансового сектору в поєднанні з процесами стратегічного планування, можуть пом'якшити наслідки можливих криз на світових фінансових ринках та досягти стабілізації фінансового сектору шляхом швидкої адаптації до мінливих умов. Слід зазначити, що основу для регуляторної дії можна створити шляхом використання лінійних і нелінійних

методів і моделей, які у формалізованому вигляді здатні відображати характер економічних процесів, що відбуваються.

Процес прогнозування розвитку ринку стає все більш актуальним, оскільки роль фондового ринку для економіки країни постійно зростає. На фондовому ринку України представлені цінні папери, які мають відмінності за видами економічної діяльності, а також територіальні відмінності.

Розвиток фондового ринку в Україні значно залежить від того на скільки чітко визначені заходи, що державі необхідно провести у сфері розбудови фінансової системи.

Важлива роль повинна бути відведена букмекерам. Букмекери – це особлива група на фондовому ринку. Вони мають сильну фінансову силу, добре обізнані джерела та професійні торгові команди. Можливості та діапазон прибутковості на фондовому ринку не мають собі рівних для звичайних роздрібних інвесторів. Тому більшість акцій, на які втручаються маркет-мейкери, матимуть відносно великий підйом. Через силу дилера багато роздрібних інвесторів вирішують звернути увагу на рух дилера під час торгівлі та вирішують власні методи роботи відповідно до напрямку діяльності дилера. Основою роботи самого букмекера є залучення роздрібних інвесторів, тому він свідомо встановлюватиме кілька пасток на ринку, щоб заманити роздрібних інвесторів у набори.

Цифрова трансформація в сучасному світі значно змінює усі сфери діяльності, включаючи фінансові ринки. Цифрова стратегія стає ключовим чинником і у зміні та модернізації функціонування фондових ринків, щоб вони стали більш ефективними, доступними та конкурентоспроможними.

Інновації в цифровій стратегії фондового ринку

Однією з ключових аспектів цифрової стратегії фондового ринку є впровадження інноваційних технологій та платформ. Це включає в себе використання блокчейн технологій для забезпечення безпеки та прозорості у торгівлі цінними паперами, розробку розумних алгоритмів для аналізу ринку та

передбачення трендів, а також використання штучного інтелекту для автоматизації процесів та прийняття рішень.

Трансформація та децентралізація

Цифрова стратегія також сприяє трансформації та децентралізації фондових ринків. За допомогою цифрових технологій, інвестори отримують більший доступ до ринків та можливість здійснювати операції в режимі реального часу, що робить ринок більш демократичним та доступним для всіх категорій інвесторів.

Перспективи розвитку

З впровадженням нових технологій та інструментів, фондові ринки можуть стати більш ефективними, прозорими та ліквідними. Вони можуть привернути нових інвесторів, розширити свою глобальну присутність та сприяти економічному зростанню. Однак для досягнення цих цілей важливо ретельно розробити та впровадити цифрові стратегії, враховуючи виклики та ризики, пов'язані з цифровими технологіями.

Таким чином, на підставі вищевикладеного встановлено що стан фондового ринку в значній ступеня визначається зовнішніми факторами впливу. До основних із них належать:

- політична та економічна стабільність у країні;
- ситуація в економіці загалом та в її галузях, зокрема;
- розвиненість та ефективність малого інноваційного та виробничого бізнесу;
- законодавчо закріплена інноваційна спрямованість розвитку галузей народного господарства;
- рівень життя більшості населення;
- ефективна приватизація державного майна;
- Прямі іноземні інвестиції.

За допомогою міжнародних донорських організацій необхідно:

1. Подальше вдосконалення та зміцнення інфраструктури ринку цінних паперів;

Сприяти включенню цієї інфраструктури в міжнародні обмінні та клірингові системи;

Інституційний розвиток брокерських компаній - ключової частини ринку цінних паперів.

У цьому зв'язку підтримуємо наукові позиції Н.С.Танклевської що з метою поліпшення ситуації на вітчизняному фондовому ринку потрібно реалізувати наступні заходи:

«1) для виконання запланованої мети необхідне функціонування розвиненої інфраструктури фондового ринку, а також має бути розроблено широкий спектр інструментів та ефективних механізмів взаємодії учасників ринку.

2) обов'язковою складовою розвитку вітчизняного фондового ринку повинна стати його інтеграція у міжнародні фінансові ринки. Разом з тим, ефективний розвиток фондового ринку України має бути тісно пов'язаним з розвитком інших сегментів фінансового ринку (банківського, страхового, сектору пенсійного забезпечення тощо).

3) головною функцією, за якою повинен функціонувати ринок цінних паперів, є забезпечення грошовим капіталом потреб економіки держави шляхом створення механізму акумулювання, розподілу та перерозподілу фондів коштів від особи, яка володіє вільними інвестиційними ресурсами, до особи, якій необхідні такі ресурси для розвитку».[15]

Таким чином, на основі проведених досліджень вітчизняних вчених основними напрямками модернізації та розвитку українського фондового ринку можна вважати наступні:

- розвиток корпоративної реформи, підвищення ефективності регулювання емітентів, розвиток наявного та впровадження нового інструментарію на фондовому ринку;

- застосування стимулювання притоку інвестицій на фондовий ринок;

- забезпечення надійного і ефективного функціонування ринкової інфраструктури; – забезпечення реалізації ефективної державної політики стимулювання покращення інвестиційного клімату;

- розвиток системи Internet-трейдингу ;

- роз'яснення серед населення про переваги і можливості вкладання коштів до фондового ринку;

- виконати головне державне завдання – забезпечити спокій у суспільстві на основі політичної та економічної стабільності;

- з метою посилення боротьби з корупцією створити в країні незалежний антикорупційний суд;

- з метою збільшення кількості учасників фондового ринку створити умови для відновлення та розширення виробництва на великих промислових підприємствах;

- законодавчо закріпити пріоритетність розвитку науки та освіти як провідних галузей економіки, а також стратегію інноваційного розвитку народного господарства;

- забезпечити умови для розвитку інноваційного та виробничого малого бізнесу як основи створення цивілізованого конкурентного середовища на ринку та забезпечення підвищеного попиту у виробництві на ефективні наукові розробки;

- забезпечити ефективність приватизації за рахунок доступу до державної власності ефективних власників, при їх ретельному відборі, та подальшого контролю виконання запропонованих ними ефективних програм розвитку об'єктів, що приватизуються;

- усунути причини, що стримують приплив прямих іноземних інвестицій в Україну;

- стимулювати активний інтерес громадян України до участі у роботі ринку цінних паперів за рахунок підвищення життєвого рівня основної маси населення умовах економічного зростання.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Фондові біржі поєднують людей, зацікавлених у купівлі акцій, і трейдерів з акціями компаній. Фондовий ринок працює як аукціон — потенційні покупці називають ціну, яку хочуть заплатити, а трейдери — ціну продажу акцій компанії. Фондові біржі – це досить складне питання, але всі вони побудовані за одним простим принципом – всі фондові біржі від Нью-Йорка до Гонконгу пов’язані з покупцями та продавцями, які за певними правилами торгують акціями.

2. Фондова біржа – це місце, де громадськість має доступ до публічних акцій. Він діє як аграрний ринок — тут, як і на ринку, покупці й продавці торгують продукцією, хоча фондові ринки набагато складніші й регульовані, а ціни тут змінюються набагато швидше. На біржах відбуваються дві основні події:

-Купівля акцій. Купівля акцій компанії може здійснюватися як «роздрібними» інвесторами, так і досвідченими інституційними інвесторами.

-Випуск акцій. Якщо приватна компанія хоче залучити додаткові гроші, одним із способів є продати частку компанії на фондовому ринку. Це називається IPO. Після первинного публічного розміщення акції компанії продаються на вторинному ринку, де може брати участь будь-хто.

Примітно, що крім акцій на фондових ринках торгуються й інші інструменти, зокрема: боргові цінні папери, такі як корпоративні та казначейські облігації, ф’ючерси, опціони, криптовалюти, товари (нафта, золото тощо).

3. Торгівля на біржах завжди є ризикована. Ціни акцій часто зростають і падають, іноді - дуже низько. Якщо ціна акцій дорівнює 0 доларів, можна втратити всі інвестиції. Тому інвестори повинні мати продуману та продуману стратегію при прийнятті рішення.

4. На біржах торгуються акції тисяч компаній. Щоб дізнатися, як виглядає фондовий ринок на даний момент, потрібно подивитися на фондові індекси. Це індекс Dow Jones Industrial Average або індекс S&P 500. S&P 500 змінюється

відповідно до середньозваженої вартості акцій п'ятисот найбільших компаній. Наприклад, коли його значення збільшується на 5%, це означає, що частина курсів акцій цих п'ятисот компаній зросла, частина – знизилася, хоча в середньому спостерігалось загальне зростання на 5%.

5. Основна функція фондової біржі – поєднати людей, зацікавлених у купівлі та продажу акцій, щоб почати торгувати ними. Як уже зазначалося, при визначенні ціни біржа діє за принципом аукціону – покупці хочуть купити акції за низькою ціною, а власники – продати за високою ціною. Різниця між цінами купівлі та продажу називається «спредом». Спред є основним джерелом доходу брокера - коли обидві сторони домовляються про угоду, різниця між проміжними цінами після завершення торговельної операції приймає форму комісії.

6. Ціни на біржах постійно змінюються, ця зміна визначається тенденціями попиту і пропозиції. Крім того, на ціни впливають економічні, політичні та інші фактори.

На фондовому ринку є кілька основних гравців. Інвестори є основною рушійною силою фондового ринку – вони зацікавлені в купівлі та продажу акцій. А роздрібні інвестори (наприклад, ви) можуть купувати або продавати окремі акції за допомогою брокерського рахунку. Вони не є професійними інвесторами.

Крім трейдерів і покупців, є й інші гравці, які надають певні послуги інвесторам і таким чином заробляють гроші.

Брокери — це «зареєстровані представники», які пройшли спеціальне навчання та склали ліцензійний іспит. Брокери можуть допомогти вам торгувати акціями на фондовій біржі, оскільки вони можуть торгувати від імені інвесторів. Брокерські компанії отримують дохід за рахунок торгових комісій.

Портфельні менеджери допомагають інвесторам приймати інвестиційні рішення. Вони як власники ресторанів – купують багато продуктів, бо мають «годувати» багато людей. Точніше, портфельні менеджери розміщують великі

«замовлення» на купівлю та продаж акцій, оскільки вони керують відносно великими портфелями.

Інвестиційні банкіри допомагають компаніям розміщувати акції на фондових біржах. Вони є посередниками між інвесторами та шукачами капіталу.

7. Фондові біржі розміщені по всьому світу. Дві найбільші фондові біржі світу розташовані в США, а саме Нью-Йоркська фондова біржа і Nasdaq. Існує ряд великих фондових бірж, які працюють за межами США. До них належать Euronext (з ринками в Амстердамі, Брюсселі, Дубліні, Лісабоні та Парижі), Бомбейська фондова біржа, TMX Group у Торонто, Deutsche Boerse у Франкфурті, Шеньчженська та Шанхайська фондові біржі. Трейдери з усього світу мають доступ до цих регіональних ринків. Крім того, акції, розміщені на одній з бірж, можуть випускатися на біржах іншого регіону.

8. На основі проведеного дослідження встановлено що за останні роки вітчизняний фондовий ринок має суперечливі тенденції функціонування та розвитку. Вихід українських компаній на ринок IPO поки не знайшов значного поширення. 2013 рік був останнім роком успішного виходу на світовий ринок IPO двох компанії з українським капіталом. Відповідно до критерію "капіталізація фондового ринку/ВВП" в Україні фондовий ринок має високий потенціал до зростання, оскільки вважається недооціненим. Спостерігається тенденція до зменшення кількості професійних учасників ринку та консолідації торгівлі на двох фондових біржах: "ПФТС" і "Перспектива". Більшість операцій на українському фондовому ринку здійснюється на вторинному ринку. Зазначено, що підприємства-емітенти майже не використовують фондовий ринок для залучення фінансових ресурсів, переважно через відсутність ліквідності цінних паперів, яка виникає з інсайдерського характеру ринку та маніпулювання цінами. Однак, незважаючи на ці проблеми, український фондовий ринок продовжує інтегруватися в світовий, переходячи до цифрового середовища та впроваджуючи інформаційні технології. У законі "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів", прийнятому у

2021 році, враховано вимоги сучасного світового фондового ринку, що спрямовані на трансформацію існуючих форм цінних паперів та введення нових видів. Цей закон передбачає створення нової фінансової інфраструктури в Україні. Висновок робиться, що провідна роль у процесі інтеграції українського фондового ринку у світовий належить державі, яка регулює цей процес, стимулюючи розвиток національного фондового ринку та співпрацю з міжнародними організаціями, що діють у цій сфері. У більшій кількості на ринок первинного публічного розміщення акцій виходять потужні підприємства аграрного сектору економіки. Показники загальних обсягів торгівлі цінними паперами, що використовуються на фондовому ринку, зросли, проте, зменшилась кількість випущених в обіг акцій та облігацій. Розвиток ефективного вітчизняного фондового ринку неможливе без подолання низки перешкод: низька поінформованість населення щодо діяльності фондових бірж, недосконала законодавчо-нормативна база регулювання функціонування фондового ринку, недосконало розвинута система інститутів, які діють на фондовому ринку (страхових компаній, недержавних інвестиційних фондів тощо) та інші. Вирішення зазначених проблем дозволить активно та продуктивно розвиватися українському фондовому ринку.

9. На сьогоднішній день на фондовому ринку України використовуються такі фінансові інструменти як акції, державні і муніципальні облігації внутрішньої позики, облігації підприємницьких структур, казначейські зобов'язання, ощадні сертифікати, державні й компенсаційні сертифікати, житлові чеки, інвестиційні сертифікати, облігації зовнішньої позики. Проте, не зважаючи на підвищення показників, в цілому обсяги українського фондового ринку у світових масштабах залишаються незначними. На шляху до ефективного розвитку вітчизняного фондового ринку стоять наступні проблеми, зокрема: недосконалість законодавчо-нормативної бази, низький рівень поінформованості населення про роботу фондового ринку, невисокі шанси вийти на ринок IPO та інші.

10. Для подолання цих проблем необхідно, при підтримці держави, забезпечити ефективний перехід національних підприємств до міжнародних стандартів ведення звітності, провести удосконалення законодавчої бази функціонування фондового ринку, а також максимально сприяти підвищенню рівня інформованості населення через Інтернет з метою розробки та впровадження ефективних програм розвитку фондових бірж в Україні.

11. Цифрова стратегія розвитку фондового ринку відкриває нові можливості та перспективи для інвесторів, компаній та економічного розвитку в цілому. Впровадження інноваційних технологій, трансформація та децентралізація ринків є ключовими чинниками в цьому процесі. Цифрова стратегія дозволяє фондовим ринкам стати більш ефективними, конкурентоспроможними та реалізувати свій потенціал у світі швидко змінних технологій та ринкових умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз ринку – НКЦПФР - НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ З ... [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://www.nssmc.gov.ua/news/insights>
2. Безвух С. В. Фондовий біржовий ринок України: стан, тенденції, проблеми і заходи щодо їх вирішення. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. № 5 (1). 2014. С. 69–74.
3. Васильєв О.В. Сучасні трансформації інфраструктури фондового ринку України та Європи. *Економіка розвитку*. № 4 (80). 2016. С. 16–22.
4. Добриніна Л. Фондовий ринок України: сучасні тенденції. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. № 6. 2014. С. 49–59.
5. Ілон Завальнюк. Фондовий ринок України: історія розвитку та роль фінтеху. 2021. URL: <https://ua.news/ua/fintech-in-ukraine-30/fondovyj-rynok-ukrainy-istoriya-razvitiya-i-rol-finteha> (дата звернення: 20.03.2023)
6. Інвестиційний портал InVenture. Огляд ринку первинного публічного розміщення акцій та перспективи виходу українських компаній на IPO. 2020. URL: <https://inventure.com.ua/analytics/articles/oglyadrinku-pervinnogo-publichnogo-rozmishennya-akcij-ta-perspektivi-vihodu-ukrayinskih-kompanij-na-ipo>
7. Краснова І.В. Фондовий ринок в Україні: стан та перспективи розвитку. *Проблеми економіки*. №1. 2014. С. 129–134.
8. Кутузова М. Фондовий ринок України в умовах нестабільності світового фінансового середовища. *Молодий вчений*. № 3 (30), 2016. С. 115–118.
9. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
10. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/>

11. Річний звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2023 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Richni-zvity>
12. Фондовий ринок: підручник. К.: КНЕУ, 2023. С. 537.
13. Танклевська Н. С., Ярмоленко В. В. Сучасний стан та проблеми функціонування фондового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9040>
14. Третякова О. В., Харабара В. М., Грешко Р. І. Фондовий ринок України: особливості функціонування в сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 103–107.
15. Танклевська Н.С., Кальченко М.М. Стан та проблеми формування фондового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. № 9. 2013. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2319>.
16. Танклевська Н.С., Руснак А.В., Карнаушенко А.С. Перспективи державного регулювання розвитку біржового ринку в Україні. *Агросвіт*. 2018. №7. С. 3-7.
17. Татарин Н.Б., Шевчук О.М. Перспективний розвиток фондового ринку як важливої складової фінансового сектора економіки. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2014. Вип. 9. Ч. 2. С. 166–170.
18. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України. URL: <https://www.ssc.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2023)
19. Офіційний сайт ПФТС [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.pfts.ua
20. Стефурак О.Д. Фондові біржі України як основні організатори торгівлі цінними паперами. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/6_NITSHB_2011/Economics/4_80386.doc.htm
21. Овчарук М.П., Соловійов В.М. Комп'ютерне моделювання складних фінансово-економічних систем. *Вісник Криворізького технічного університету*, Сер. «Економічні науки», 2014, вип.2. с. 146.
22. Соловійов В.М., Соловійова В.В., Нагібас А.О. Порівняльний аналіз динаміки фондових ринків розвинених країн і країн з перехідною економікою. *Вісник*

Криворізького технічного університету, Сер. Економічні науки, Київ 2015, с.245

23. ПТФС-Всі цінні папери України на одній фондовій біржі: офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pfts.ua/tradeinfo/trade-results>
24. Шевченко О. М. (2002). «Гене́за та еволю́ція ринку цінних паперів. Науковий вісник ПУСК». Серія економічні науки . №1 (5), pp. 45 – 48.
25. Дослідження тенденції розвитку фінансового ринку України в період мирового кризи . Дослідження тенденцій розвитку фінансового ринку України в умовах світової кризи. (2010). Пономаренко В.С., Кізім Н.А., Раєвська Є.В. В.Д. «ІНЖЕК». Харків. Україна.
26. Ніколаєнко С. С., Шевченко О. М.. Формування ринку цінних паперів в умовах ринкової трансформації . РВВ ПУСКУ. Полтава. 2008.
27. Інформація про розвиток фондового ринку України за січень-грудень 2018 р. Веб-сайт. Доступно за адресою: <http://www.ssmc.gov.ua/fund/analytics>
28. Красноносова, О. М. Розвиток фондового ринку як індикатор економічної системи України. Розвиток фондового ринку як індикатор економічної системи України. ВД «Інжек». Харків. 2009.
29. Загорський В. С.. Розвиток ринку цінних паперів . Розвиток ринку цінних паперів. ВД «ІНЖЕК». Харків. Україна. 2018. 244с.
30. Поважний О.С., Орлова Н.С., Свечкіна А.Л. Цінні папери і фондовий ринок : навч. посібник. Львів : Магнолія . 2014. 361 с.
31. Загальний огляд фондового ринку України за січень-лютий 2022 р. / Національний банк України. Генеральний департамент грошово-кредитної політики [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid>
32. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua/fund/info>.
33. Інформаційне агентство «УНІАН» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://economics.unian.net>.

34. Левус Н. Перспективи розвитку фондового ринку України. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, Екф, 2022. 42 с.
35. Вітюк Н. Фондовий ринок України і перспективи його розвитку [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://libfor.com/index.php?newsid=1532>.
36. Шуба О. А. Особливості інтеграції фондового ринку України у світовий фондовий ринок. Бізнес Інформ. 2021. №4. С. 183–189. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-183-189>
37. Квасній Л.Г., Кириленко О.С. Прогнозування впливу дисбалансів на українському фондовому ринку на економіку країни. Тези науково-практичної конференції «Захист від недобросовісної конкуренції в умовах євроінтеграції та цифрової трансформації». (Київ, 31 травня 2024).
38. Фондові біржі. Офіційний сайт НКЦПФР. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/stock-exchanges/>
39. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
40. Фондовий ринок України. URL: <https://ffin.ua/blog/novosti-kompanii/post/127-rozpochavsya-2020-y-rik-nastav-chas-pidvesty-pidsumky-2019-r/>.
41. Петик Л. О. Сучасний стан фондового ринку в Україні. Національний лісотехнічний університет України. 2020. Вип. 25.1. С. 344-350.
42. Яковенко Г. С. Фондовий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку. Магістеріум. Економічні студії. 2019. Вип. 56. С. 105-108. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_ek_2014_56_30
43. Lau C.K.M., Vigne S.A., Wang S., Yarovaya L. (2017), Return Spillovers Between White Precious Metal ETFs: The Role of Oil, Gold, and Global Equity, „International Review of Financial Analysis”, t. 52, s. 316–332.
44. Luchtenberg K., Vu Q.V. (2015), The 2008 Financial Crisis: Stock Market Contagion and Its Determinants, „Research in International Business and Finance”, t. 33, s. 178–203.
45. King M.A., Wadhwani S. (1990), Transmission of Volatility between Stock Markets, „Review of Financial Studies”, t. 3, s. 5–33.

46. Lin W.-L., Engle RF, Ito T. (1994), Do Bulls and Bears Move across Borders?
47. Sheng X., Brzeszczyński J., Ibrahim B.M. (2017), International Stock Return Co-movements and Trading Activity, „Finance Research Letters”, t. 23, s. 12–18.
48. Lekonen H. (2015), Stock Market Integration and the Global Financial Crisis, „Review of Finance”, t. 19, s. 2039–2094.
49. Tanklevska, N., Povod, T., Ostapenko, A., Borovik, L. Crowdfunding Development Trends: Foreign Experience and Ukrainian Realities in the Digital Economy. Conference Paper. Lecture Notes in Networks and Systems, 2021, 194. LNNS, p. 897–908
50. Adam Hayes. Financial Markets: Role in the Economy, Importance, Types, and Examples. 2022. URL: <https://www.investopedia.com/terms/f/financial-market.asp#toc-understanding-the-financial-markets>
51. Chris Davis, Sam Taube, Arielle O'Shea (ред.). What Is the Stock Market and How Does It Work? Nerdwallet. 2023. URL: <https://www.bloomberg.com/quicktake/stock-market>
52. Baptiste Wicht. 13 дивовижних фактів про фондовий ринок, які вас здивують! 2023. URL: <https://thepoorswiss.com/stock-market-facts/>
53. Business: Managing Risks in a Volatile Environment. 2015. URL: <https://hbr.org/2015/09/managing-risk-in-a-volatile-world>
54. Adam Hayes (2022) Financial Markets: Role in the Economy, Importance, Types, and Examples. Investopedia. Available at: <https://www.investopedia.com/terms/f/financial-market.asp#toc-understanding-the-financial-markets>
55. Chris Davis, Sam Taube, Arielle O'Shea (ed.) (2023) What Is the Stock Market and How Does It Work? Nerdwallet. Available at: <https://www.bloomberg.com/quicktake/stock-market>
56. Baptiste Wicht (2023) 13 amazing facts about the stock market that will surprise you!. Available at: <https://thepoorswiss.com/stock-market-facts/>

- 57.Business (2015). Managing Risks in a Volatile Environment. Available at: <https://www.thisdaylive.com/index.php/2016/07/20/managing-risks-in-a-volatile-environment/#>
- 58.Ilon Zavalniuk (2021) Fondovyi rynok Ukrainy: istoriia rozvytku ta rol fintekhu Fintech in Ukraine. Available at: <https://ua.news/ua/fintech-in-ukraine-30/fondovyj-rynok-ukrainy-istoriya-razvitiya-i-rol-finteha>
- 59.National Securities and Stock Market Commission of Ukraine. Available at: <https://www.ssc.gov.ua/> (accessed 20.03.2023)
- 60.Tataryn N.B., Shevchuk O.M. (2014) Prospective development of the stock market as an important component of the financial sector of the economy. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho – Scientific Bulletin of Kherson State University*, vol. 9, pp. 166–170.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

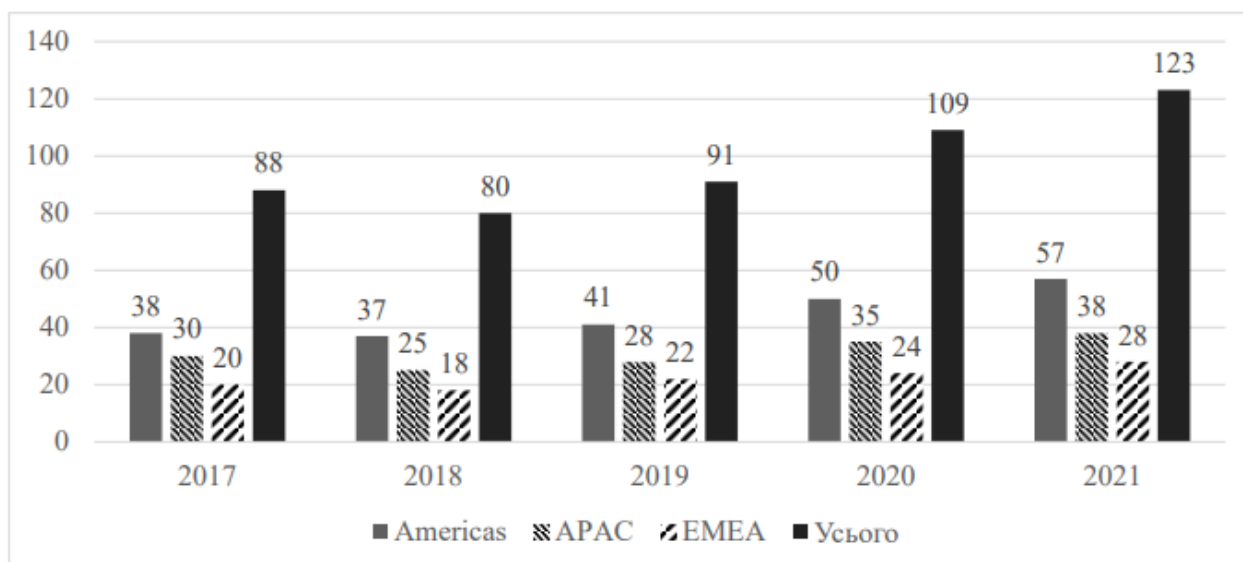

Рис. А.1. Капіталізація світового фондового ринку за 2017-2021 роки, (трлн. дол. США) Примітка. Побудовано автором за даними Світової федерації бірж.

ДОДАТОК Б

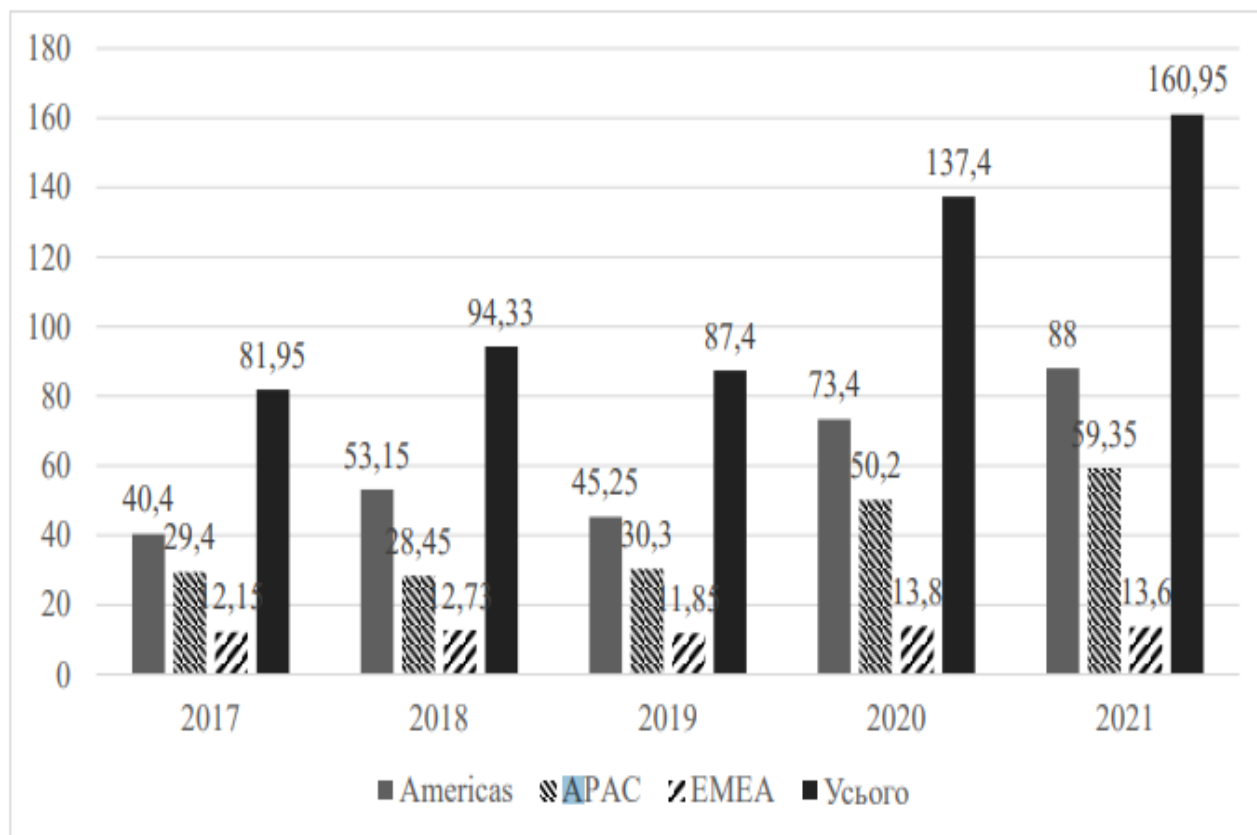

Рис. Б.1. Об'єми торгівлі світового фондового ринку через електронну книгу замовлень (ЕОВ) за 2017-2021 роки, (трлн. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Світової федерації бірж

ДОДАТОК В

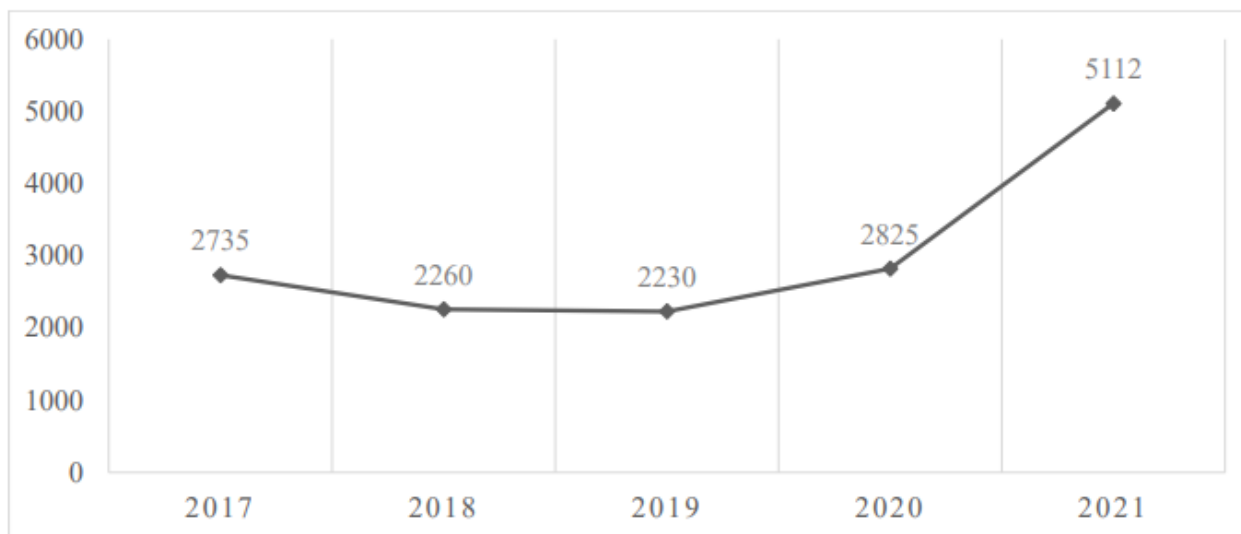

Рис. В.1. Динаміка виходу світових компаній на IPO та non-IPO за 2017-2021 роки, (шт.)

Примітка. Побудовано автором за даними Світової федерації бірж.